

Duurzaam Sparen en Beleggen in België: actualisatie tot 2013



Studie uitgevoerd in opdracht van
MIRA, Milieurapport Vlaanderen

Onderzoeksrapport

MIRA/2014/06, september 2014

Duurzaam Sparen en Beleggen in België: actualisatie tot 2013

Herwig Peeters, Caroline van den Buijs, Sofie Geerts

Forum ETHIBEL vzw

**Studie uitgevoerd in opdracht van MIRA,
Milieurapport Vlaanderen**

MIRA/2014/06

September 2014



Documentbeschrijving

Titel

Duurzaam Sparen en Beleggen in België: actualisatie tot 2013

Dit rapport verschijnt in de reeks MIRA Ondersteunend Onderzoek van de Vlaamse Milieumaatschappij. Deze reeks bevat resultaten van onderzoek gericht op de wetenschappelijke onderbouwing van het Milieurapport Vlaanderen. Dit rapport is ook beschikbaar via www.milieurapport.be.

Samenstellers

Herwig Peeters, Caroline van den Buijs, Sofie Geerts
Forum ETHIBEL vzw

Wijze van refereren

Peeters H., van den Buijs C., Geerts S. (2014), Duurzaam Sparen en Beleggen in België: actualisatie tot 2013, studie uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse Milieumaatschappij, MIRA, MIRA/2014/06, Forum ETHIBEL vzw.

Vragen in verband met dit rapport

Vlaamse Milieumaatschappij
Milieurapportering (MIRA)
Van Benedenlaan 34
2800 Mechelen
tel. 015 45 14 61
mira@vmm.be

D/2014/6871/067
ISBN 9789491385360
NUR 973/943

Woord vooraf

Dit rapport actualiseert de bestaande tijdsreeksen voor duurzaam beleggen en duurzaam sparen. De cijfers gelden voor de Belgische markt; deelcijfers voor Vlaanderen zijn niet beschikbaar.

Financiële instellingen en markten kunnen een belangrijke invloed uitoefenen op het economische en maatschappelijke gebeuren door richting te geven aan kapitaalstromen. Sinds 2001 volgt MIRA de evolutie van duurzame beleggingsproducten op, meer bepaald van beleggingsinstellingen en -fondsen, verzekeringsproducten en notes. De tijdreeks loopt van 1992 tot 2013. In 2013 daalde het volume van het duurzaam beleggen in België in absolute cijfers fors. Daarnaast bereikte het aandeel duurzame producten in relatie tot het totaal belegd vermogen in ICB's een dieptepunt.

Sinds 2010 volgt MIRA ook de evolutie van de spaarvolumes van het solidair en duurzaam sparen als nieuwe complementaire trendindicator op. De tijdreeks loopt van 1984 tot 2013. Ondanks ongunstige markt- en reguleringsomstandigheden bereikte het duurzaam sparen in 2013 terug het hoge volume van 2011.

Inhoudstafel

Documentbeschrijving.....	2
Woord vooraf	3
Inhoudstafel	4
Inhoudstafel figuren	5
Inhoudstafel tabellen.....	6
Samenvatting	7
Summary	8
1 Duurzaam beleggen in België	9
1.1 Achtergrond	9
1.1.1 Opkomst ethisch beleggen	9
1.1.2 Evolutie criteria	10
1.2 Evolutie van het duurzaam beleggen in België	11
1.2.1 Aantal duurzame beleggingsfondsen	11
1.2.2 Geïnvesteed vermogen in duurzame beleggingsproducten.....	13
1.2.3 Marktaandelen van MVI-spelers volgens geïnvesteed vermogen	16
1.3 Andere evoluties: de regulatorische omgeving.....	16
1.4 Andere evoluties: initiatieven van beroepsverenigingen en controlerende instanties.....	16
1.4.1 Febelfin	16
1.4.2 Beama.....	17
1.4.3 FSMA	17
1.5 Neerwaartse trend?	18
2 Duurzaam sparen in België.....	19
2.1 Achtergrond	19
2.1.1 Wat is duurzaam sparen?.....	19
2.1.2 Opkomst van het duurzaam sparen.....	20
2.1.3 Gevolgen nieuwe regelgeving op ‘gereguleerde spaarrekeningen’ voor het duurzaam sparen	21
2.2 Evolutie van het duurzaam sparen in België	22
2.2.1 Geïnvesteed vermogen in duurzame spaarproducten	22
2.2.2 Marktaandelen van het duurzaam sparen en haar marktspelers	24
2.3 Opwaartse of neerwaardse trend?	25
Appendix	26
Referenties	32
Lijst met relevante websites.....	33
Begrippenlijst en afkortingen.....	34

Inhoudstafel figuren

Figuur 1: Evolutie van het aantal aangeboden duurzame beleggingsproducten, vermeerderd met MVI notes en verzekeringsproducten (België, 1992-2013) 12

Figuur 2: Evolutie van het belegd vermogen in duurzame beleggingsfondsen absoluut en relatief ten opzichte van het totaal vermogen in Belgische ICB's (Ethibel MVI marktindex) (België, 1992-2013) 14

Figuur 3: Evolutie van het duurzaam/solidair sparen (miljoen euro) en het duurzaam gehalte van het totale Belgische spaarvolume (%) (België, 1984-2013) 24

Inhoudstafel tabellen

Tabel 1: Marktsetting per beheerder, uitgedrukt in aantal ethisch-financiële beleggingsproducten op de Belgische markt van 2009 tot en met 2013	12
Tabel 2: Evolutie van het belegd vermogen in duurzame beleggingsfondsen absoluut en relatief (België, 1992-2013)	13
Tabel 3: Beama cijfers in verband met het belegd vermogen, het marktaandeel en het aantal DMVI-ICB's (België, 2009-2013)	15
Tabel 4: Evolutie van het marktaandeel van lokale aanbieders van ethisch-financiële beleggingsproducten op de Belgische markt (België, 2009-2013)	16
Tabel 5: Kapitaal verzameld in duurzame en solidaire spaarproducten per 31 december van de respectievelijke boekjaren, en de toename van het totaal beheerd vermogen (miljoen euro) (België, 1984-2013).....	23
Tabel 6: Marktaandelen van financiële instellingen actief op het vlak van duurzaam en solidair sparen (België, 2006-2013)	25

Samenvatting

Dit rapport beschrijft de evolutie van duurzaam beleggen en duurzaam sparen in België.

Het luik 'duurzaam beleggen' bevat indicatoren over het aantal duurzame beleggingsfondsen, het belegd vermogen in duurzame beleggingsproducten, een analyse van de verhouding duurzaam versus traditioneel belegd vermogen en de evolutie van het marktaandeel van de verschillende spelers. Ook initiatieven genomen vanwege de overheid of beroepsorganisaties komen aan bod.

Het luik 'duurzaam sparen' reconstrueert de historiek van het duurzaam sparen in België. Daarnaast wordt ook de evolutie van het duurzaam sparen en het duurzaam gehalte van het totale Belgische spaarvolume kwantitatief opgevolgd.

Beleggers en financiële instellingen oefenen een belangrijke invloed uit op het economische en maatschappelijke gebeuren door richting te geven aan kapitaalstromen. Een eerste manier waarop zij bijdragen tot duurzame ontwikkeling is het participeren in of aanbieden van *duurzame beleggingsfondsen*. Deze beleggingsfondsen beleggen enkel in aandelen of obligaties die voldoen aan een aantal criteria, o.a. op het vlak van milieu-, sociaal beleid en duurzaamheid.

In de periode 1992-2010 nam het beheerd volume van Maatschappelijk Verantwoord Investeren (MVI) in België toe van 0,48 miljoen euro tot bijna 11 miljard euro. In de periode 2011-2013 kalfde het volume af tot 7,7 miljard euro. In 2013 daalde de Belgische duurzame beleggingsmarkt met 11,5 % ten opzichte van 2012. In diezelfde tijdspanne steeg de totale Belgische markt van openbaar verdeelde ICB's (Instellingen voor Collectieve Belegging) evenwel met 10 %. Hierdoor daalde het aandeel duurzame producten i.v.m. totaal belegd vermogen in ICB's nog verder van 8,1 % tot 6,5 %.

In totaal werden in 2013 op de Belgische markt 305 duurzame investeringsvehikels (beleggingsfondsen, notes, verzekeringsproducten ...) aangeboden, waarvan 256 specifiek voor de Belgische markt. Dit is een afname met 8 eenheden ten opzichte van 2012.

Sinds 2010 brengt MIRA ook de historiek van het *duurzaam sparen* in kaart. Dit is een tweede bijdrage aan duurzaamheid. Men spreekt van 'ethisch sparen' of 'maatschappelijk verantwoord sparen' als het spaarwezen financiële instrumenten voortbrengt die de horizontale en verticale solidaire componenten van duurzame ontwikkeling in rekening brengen (zorg voor de huidige generatie en zorg voor de toekomstige generaties). Meer gebruikte termen zijn 'duurzaam sparen' of 'solidair sparen', die elk een aspect van duurzaamheid belichten.

Het solidair en duurzaam sparen ging in België in 1984 van start. Eind 2013 verzamelden financiële instellingen met duurzame spaarproducten 3,05 miljard euro aan spaargelden. Het marktaandeel van duurzame spaarproducten steeg terug tot 1,15 % ten opzichte van het totaal spaarvolume in België. Het totale spaarvolume in België bedroeg in 2013 266 miljard euro. Het duurzaam sparen blijft al bij al een bescheiden gebeuren in termen van volume en marktaandeel, zij het met een flink groeipotentieel. In 2013 haalt het duurzaam sparen in absolute termen intussen bijna 40 % van het volume van het duurzaam beleggen, namelijk 3,05 miljard euro tegenover 7,67 miljard euro. In 2012 was dit nog 28 %.

De markt van het duurzaam sparen is in volume en groeivoet dus beperkter dan de markt van het duurzaam beleggen. Ze is echter toegankelijker voor het grote publiek en toonde al veel vroeger vormen van actieve samenwerking tussen basisbewegingen en NGO's en gemotiveerde financiële instellingen in het teken van een duurzame en solidaire economie. Overheidsregulering heeft deze niche parten gespeeld.

Summary

This report describes the development of Sustainable and Socially Responsible Investments (SRI) and Savings (SRS) in Belgium.

The chapter on 'sustainable investment' includes indicators on the number of SRI funds, the assets invested in sustainable investment, an analysis of the ratio of permanent versus traditionally invested assets and the evolution of the market share of different players. Initiatives taken by the government or professional organizations are discussed as well.

The chapter on 'sustainable savings' reconstructs the history and shows the evolution of the volumes of the SRS in Belgium.

Investors and financial institutions have an important effect on economic and social developments by giving direction to capital flows. One of the ways in which they contribute to a sustainable development is participating in or offering *sustainable investment funds*. These investment funds only invest in shares or bonds that fulfil a number of criteria, among others in the field of environmental and social policy and sustainability and good governance.

Since the beginning of the statistics in 1992 and until the end of 2010 the AUM's in SRI in Belgium increased from 0.48 million euro to nearly 11 billion euro. In the period 2013 the Belgian SRI market further shrunk by 11.5 % to 7.7 billion euro. In 2013 the total Belgian market of publicly traded UCI's (under-takings for collective investment) grew by 11 %. As a result the 'Ethibel SRI Market Index for Public SRI' (the ratio of SRI UCI's compared to traditional UCI's) decreased from 8.1 % to 6.5 %.

A total of 305 SRI vehicles (investment funds, notes, insurance products, etc.) were offered in 2013 on the Belgian market, of which 256 were specifically launched for the Belgian market. This is a decrease by 8 units compared to 2012.

Since the 2010 MIRA research report (Forum ETHIBEL, 2010), the history of *Sustainable and Solidarity Savings* has been reconstructed. The terms 'ethical saving' or 'socially responsible saving' may be used insofar as the savings sector produces financial instruments that take account of the horizontal and vertical solidarity components of sustainable development (care for the current generation and care for future generations). 'Sustainable saving' or 'solidarity saving' are more common terms.

Solidarity and Sustainable Savings started in Belgium in 1984. By the end of 2013, it had collected 3.05 billion euro and gained a market share of 1.15 %. After more than a quarter of a century SSR remain humble in terms of volume and market share. In absolute terms SSR achieved only 40 % (a splendid raise from 28 % in 2012) of the volume of sustainable investment, in the same reference year 2012: 3.05 billion euro compared to 7.67 billion euro.

The 'SSR market is therefore more limited than the sustainable investment market both as regards volume and growth rate. However it is more accessible to the wider public and was much earlier in displaying forms of active partnership between grassroots movements and NGO's and motivated financial institutions dedicated to a sustainable and solidary economy. Government regulations has played tricks on this niche.

1 Duurzaam beleggen in België

Financiële instellingen en markten kunnen een belangrijke invloed uitoefenen op het economische en maatschappelijke gebeuren door richting te geven aan kapitaalstromen. Dit kan op verscheidene manieren gebeuren aan de aanbodzijde van de markt. Vooreerst via kredietverschaffing. Het succes van projecten en ondernemingen hangt sterk af van de beschikbaarheid van kredieten. Welnu, (1) banken kunnen als kredietverschaffers kredietnemers ertoe bewegen duurzaamheidscriteria te respecteren. Ook beleggers kunnen via (2) aandelen, obligaties of beleggingsfondsen op de publieke kapitaalmarkt aan ondernemingen middelen verschaffen om te investeren in groei en vernieuwing. De Belgische duurzame investeringsmarkt is trouwens aanbodgedreven; ze wordt niet echt gevormd op vraag van beleggers. In toenemende mate worden investeringsbeslissingen mee bepaald door andere dan louter economisch-financiële criteria. De zogenaamde 'duurzame beleggingsfondsen' (aanverwante terminologieën zijn maatschappelijk verantwoorde, ethische of groene beleggingsfondsen) beogen bij te dragen tot een duurzame ontwikkeling door uitsluitend te investeren in aandelen en obligaties van ondernemingen die aan bepaalde maatschappelijke criteria beantwoorden. Op deze manier wordt ook de betrokkenheid van beleggers bij het duurzaam en maatschappelijk ondernemen verhoogd. Qua terminologie gaat de voorkeur naar 'Maatschappelijk Verantwoord Beleggen', 'MVI'.

In dit hoofdstuk worden de achtergrond en de evolutie van deze duurzame of MVI beleggingsfondsen toegelicht.

1.1 Achtergrond

1.1.1 Opkomst ethisch beleggen

De opkomst van het ethische beleggen ('social investing') in de Verenigde Staten in de jaren zeventig werd gevoed door verontwaardiging (Vietnam, apartheid, wapenwedloop ...) en het gebrek aan een goed uitgebouwd sociaal zekerheidssysteem. Investerings in de Verenigde Staten vervulden gedeeltelijk de functie van sociaal vangnet. Daardoor namen heel wat particulieren en sociale organisaties deel aan de beurshandel. De opkomst in Groot-Brittannië ('ethical investing') en iets later in andere landen van Europa kwam pas vanaf de jaren tachtig op gang. Het ging ook daar hand in hand met de toenemende populariteit van de beurshandel. Een verschil met de Amerikaanse traditie was dat de continentale Europese ethische beleggingsfondsen het accent verschoven van eerder morele of ethische criteria (alcohol, wapens, gokken ...) naar bredere maatschappelijke thema's zoals milieu, werknemersrechten, mensenrechten, enzovoort. Tegelijkertijd vond ook een accentverschuiving plaats van negatieve criteria ('avoidance screening'¹) naar meer positieve criteria ('positive screening'²). Een heel scala nieuwe thema's kwam op de voorgrond zoals klimaatverandering, mensenrechten, gedragsregels voor leveranciers (ketenbeheer), genetisch gemanipuleerde organismen (GMO's) ... en vooral ook 'duurzame ontwikkeling'. Er groeide een bewustzijn dat het inbouwen van duurzaamheidsaspecten in het bedrijfsbeleid kan leiden tot een substantiële meerwaarde voor beleggers op lange termijn. De verdere uitwerking van deze stelling door academici, fondsbeheerders en analisten en het uitdragen door business leaders verklaart voor een deel het succes van het duurzaam beleggen en de intrede van dit concept en deze beleggingsstijl in traditionele financiële markten. Tegelijkertijd leidde deze professionalisering tot een soort tweespalt. Enerzijds waren er aanbieders op de retailmarkt die het 'waardegedreven' paradigma (best-in-class benadering, voortschrijdende positieve criteria, uitsluitingscriteria, controverse-screening ...) bewaken en een meer dynamische vorm van duurzaam beleggen voorstaan door het betrekken van stakeholders bij het ondernemingsgebeuren. Anderzijds waren er de institutionele beleggers die duurzaamheid willen reduceren tot enkel die effecten en indicatoren die een 'materieel', aantoonbaar financieel effect hebben op beleggingen en dit noodgedwongen doen in een heel ander kader van aansprakelijkheid en verantwoordelijkheid.

Op initiatief van het UNEP Finance Initiative lanceerde een internationale groep van vermogensbeheerders, beleggingsfondsen en pensioenfondsen in april 2006 de Principles for Responsible Investment (PRI, www.unpri.org). De ondertekenaars beloven om rekening te houden

¹ Het uitsluiten van bedrijven die betrokken zijn bij een als omstreden of verwerpelijk beschouwde activiteit.

² Het selecteren van ondernemingen die zich positief onderscheiden door het opnemen van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.

met ESG aspecten in hun beleggingsbeslissingen. ESG is de afkorting van 'environmental, social and governance' factoren. In het Nederlandse MMG (Milieu, Maatschappij en Governance of Goed Ondernemingsbestuur) worden deze als de drie belangrijkste gebieden voor de extrafinanciële analyses voor beleggingen beschouwd. De UN Principles for Responsible Investment werden in de periode 2007-2008 nog ondertekend door Fortis IM (nu BNP Paribas IP), KBC AM, Dexia, Dexia Insurance en Ethias Verzekeringen. Vandaag ziet het lijstje Belgische ondertekenaars er opvallend anders uit: Incofin, Petercam International AM, MTree Capital Partners.

De Belgische duurzame beleggingsfondsen zijn voornamelijk 'passieve' instrumenten. Fondsbeheerders, al dan niet bijgestaan door gespecialiseerde duurzaamheidsanalisten, voeren een aandelenselectie uit aan de hand van specifieke criteria, maar geven geen stem aan de beleggers zelf door bijvoorbeeld actief aanwezig te zijn op algemene vergaderingen van geviseerde bedrijven. De impact van passief duurzaam beleggen kan verhoogd worden door vormen van actief aandeelhouderschap. In België voeren alle grote spelers een actief engagementbeleid door de stemrechten van de aandelen in portefeuille uit te oefenen bij volmacht. Op die manier trachten zij een dialoog aan te knopen met bedrijven.

1.1.2 Evolutie criteria

Duurzame beleggingsfondsen worden vaak ingedeeld in zogenaamde generaties. Deze indeling is gebaseerd op de aard van de gehanteerde criteria en de karakteristieken van de onderzoeks- en evaluatiemethodologie.

Ethische beleggingsfondsen van de eerste generatie baseren zich enkel op negatieve criteria. Dit betekent dat de fondsbeheerder bij de samenstelling van de portefeuille bedrijven zal uitsluiten die bepaalde activiteiten, diensten of producten aanbieden. Veel voorkomende negatieve criteria zijn bijvoorbeeld wapens, dierproeven, kernenergie en tabak. Eerste generatiefondsen zijn vooral populair in de Angelsaksische wereld.

De tweede generatiefondsen werken op basis van positieve criteria, toegespitst op een specifieke sector of een specifiek thema. Hier gaat men actief op zoek naar bedrijven die op een bepaald terrein goed scoren. Deze bedrijven voeren bijvoorbeeld een opmerkelijk sociaal beleid of leveren aanzienlijke inspanningen voor een ecologisch verantwoorde productie. Voor deze fondsen screent men bedrijven op slechts één of enkele aspecten van duurzaam ondernemen. Men spreekt ook van 'thematische fondsen'.

Bij de fondsen van de derde generatie spitst het onderzoek zich toe op alle terreinen van het duurzaam ondernemen: ecologisch, sociaal en economisch. Op basis hiervan kiezen deze fondsen bedrijven die in hun bedrijfstak tot de beste behoren op het gebied van maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Duurzame beleggingsfondsen van de vierde generatie beleggen net als de derde generatiefondsen in duurzame ondernemingen in de ruime zin van het woord. De meerwaarde zit hem hier in de kwaliteit van het onderzoek en in de evaluatiemethode. Centraal in het vierde generatieonderzoek staat een actieve dialoog met de bedrijven en communicatie met de zogenaamde stakeholders of maatschappelijke aandeelhouders van een bedrijf (de werknemers, vakbonden, klanten, leveranciers, omwonenden, leden van de milieu-, de vredes- en derde wereldbeweging, aandeelhouders, management ...). Daarnaast kenmerken vierde generatiefondsen zich doordat onderzoek en evaluatie van de onderzochte bedrijven onafhankelijk van elkaar gebeuren en los van de financiële analyse en extern bewaakt worden.

De Belgische markt van duurzame fondsen is hoogkwalitatief voor wat de basisconcepten en inhoudelijke afbakening betreft. De meeste fondsen kunnen ingedeeld worden bij de vierde of de derde generatie.

1.2 Evolutie van het duurzaam beleggen in België

1.2.1 Aantal duurzame beleggingsfondsen³

De eerste indicator van drie die jaarlijks wordt opgevolgd is het aantal duurzame beleggingsproducten die in het voorbije jaar beschikbaar bleven of op de markt werden gezet. Het heeft een indicatie van de belangstelling voor duurzaam investeren. Voor het overzicht wordt enkel rekening gehouden met die producten die vergund zijn door het FMSA⁴ voor de Belgische markt en die tegelijk een duidelijk na te trekken duurzaam karakter hebben. Forum ETHIBEL controleert zelf de prospecti en andere relevante documenten. Deze kunnen zowel van Belgische oorsprong zijn als van buitenlandse oorsprong (Luxemburg, Ierland ...). De cijfers worden uitgezuiverd om dubbeltellingen te voorkomen; sommige producten worden namelijk onder verschillende gedaanten aangeboden (bijvoorbeeld als bevek enerzijds en als tak 23 verzekeringsproduct met dezelfde onderliggende bevek anderzijds). De aangeboden producten kunnen uiteenlopende financiële kenmerken vertonen, maar het duurzaamheidskarakter is de bindende factor. Zo kan het gaan om beleggingsfondsen (of 'Instellingen voor Collectieve Belegging'), maar ook om fondsen met kapitaalbescherming, verzekeringsproducten (tak 21, tak 23), pensioensparen, publieke financieringsinstrumenten en notes (verhandelbare leningen met een korte looptijd).

Het eerste Belgische duurzame beleggingsfonds werd opgericht in 1992 door de beursvennootschap Van Moer-Santerre & Co onder de naam 'VMS Luxinter Ethifond'. Midden 2004 werd het ontbonden. Dit fonds koos reeds van bij het begin voor het toepassen van criteria op alle deeldomeinen van het maatschappelijk verantwoord ondernemen, namelijk milieu, sociaal en economisch. Deze benadering was op dat moment nog uiterst uitzonderlijk. Het milieufonds Ecofund van KBC ging daaraan vooraf, maar dit fonds paste aanvankelijk enkel milieucriteria toe en richtte zich op milieutechnologie. Daarna bleef het enkele jaren stil. Pas in 1996 brak een periode van explosieve groei van het aantal duurzame beleggingsfondsen aan (Figuur 1). Deze groei bleef versnellen tot en met 2001. Tussen 2002 en 2004 vertraagde de groei even onder invloed van de teruggelopen interesse in aandelenbeleggingen, maar herstelde zich samen met de beurzen. Vanaf 2004 is er een sterke groei en die wordt zelfs nadrukkelijk aangehouden tijdens de financieel-economische crisis vanaf 2008 tot en met 2011.

In totaal werden in 2013 (per 31/12/2013) op de Belgische markt 305 duurzame investerings-vehikels (beleggingsfondsen, notes, verzekeringsproducten ...) aangeboden, waarvan 255 specifiek voor de Belgische markt (zie tabel 1 en appendix). Dit is een daling met 24 eenheden ten opzichte van 2012 voor de Belgische producten en slechts 8 als we de buitenlandse meerekenen. Dit cijfer verbergt grote verschuivingen. In reële termen verdwenen er niet minder dan 46 fondsen. Dit heeft hoofdzakelijk te maken met eindvervaldagen, de datum waarop een fonds gesloten en terugbetaald wordt. Vooral kapitaalgarantiefondsen en notes, die met vaste vervaldagen werken, dragen bij tot de inkrimping van het volume en zullen dit in komende jaren nog sterker doen. Tegelijkertijd werden er 18 nieuwe namen van Belgische en 20 van buitenlandse oorsprong geregistreerd.

Het lanceringstempo van nieuwe emissies is laag te noemen tegenover de jaren vóór 2011. Het sterkst valt de stagnatie op bij KBC AM, dat door uitdoving en niet-herlancering terugviel van 187 fondsen in 2011, naar 152 in 2012 en naar 123 in 2013. Het is nog maar de vraag of voor de MVI het vroegere lanceringstempo kan terugkomen. Deze vraag hangt samen met de publieke interesse voor gestructureerde producten in het algemeen. Sinds de tweede helft van 2013 is het aanbod van gestructureerde producten alleszins toegenomen, mede door de druk op de rentes op spaarrekeningen, die maakt dat spaarders en beleggers terug interesse hebben voor relatief risicoarme producten met een potentieel hoger rendement. Maar het is lang niet zeker dat daarmee het uitdooftempo van fondsen met kapitaalgarantie gecompenseerd wordt.

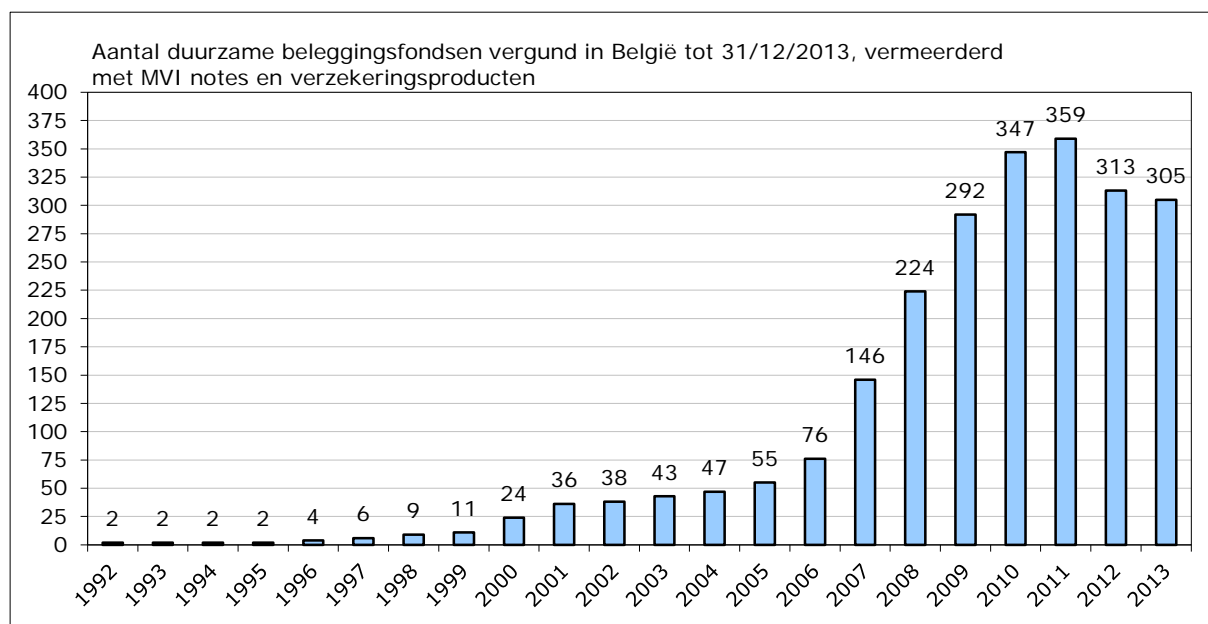
³ Duurzame beleggingsfondsen zijn hier gedefiniëerd als beleggingsfondsen die expliciet, systematisch en gebalanceerd maatschappelijke (sociale, ecologische ...) criteria hanteren bij het selecteren van de waarden waarin wordt geïnvesteerd. Naast ICB's worden ook levensverzekeringsproducten met gewaarborgd rendement (tak 21) of gekoppeld aan beleggingsfondsen (tak 23) opgenomen en notes, verhandelbare leningen met korte looptijd opgenomen. Uitgesloten van de statistieken zijn thema- en sectorfondsen en solidariteitsfondsen, tenzij ze een duurzaamheidsscreening uitvoeren. Voor deze indicator (het aantal duurzame beleggingsfondsen) werd uitgegaan van de gegevens van BEAMA en CBFA, waarbij alle erkende beleggingsfondsen en beleggingsinstellingen die op de Belgische markt vergund zijn en die een formele duurzame beleggingspolitiek hebben werden in rekening gebracht.

⁴ Sinds 1 april 2011 werd het bipolair toezichtmodel, het zogenaamde "Twin Peaks"-model ingevoerd. Naast de Nationale Bank van België werd voor het financieel toezicht de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FSMA) geïnstalleerd.

Er kwamen geen nieuwe spelers op de markt in 2013. In het overzicht werd nog een naamswijziging doorgevoerd: IMS (Institutional Management Services, NL) is al een tijd beheerder van het 4F Fund.

Thematische fondsen (tweede generatie fondsen, zie paragraaf 1.1.2), die enkel gericht zijn op deelaspecten van duurzaam of maatschappelijk verantwoord beleggen, worden wel opgelijst in de appendix, maar niet in de statistieken opgenomen. In totaal worden zo 56 fondsen uit de boot gehouden. In sommige gevallen zijn de MVI criteria nauwelijks te achterhalen. Het duurzaam karakter van thematische fondsen kan niet afgeleid worden uit de naam alleen. Een thema op zich is niet voldoende om als 'duurzaam' geboekstaafd te staan. Waterfondsen bijvoorbeeld worden wel of niet in de selectie opgenomen, naargelang ze duurzame criteria aanleggen of enkel in de sector 'water' investeren.

Figuur 1: Evolutie van het aantal aangeboden duurzame beleggingsproducten, vermeerderd met MVI notes en verzekeringsproducten (België, 1992-2013)



Bron: Fondsendatabank Forum ETHIBEL 2013

Tabel 1: Marktzetting per beheerder, uitgedrukt in aantal ethisch-financiële beleggingsproducten op de Belgische markt van 2009 tot en met 2013

Beheerder Groep	Aantal producten op Belgische MVI-markt				
	2009	2010	2011	2012	2013
KBC AM	146	181	187	152	123
BNP Paribas	55	68	69	69	71
Dexia AM	21	23	25	23	24
Crédit Agricole	21	14	14	13	10
Ethias	5	6	6	5	5
ING	2	4	3	4	5
Triodos	3	4	4	4	4
Petercam	2	2	2	2	3
Argenta	1	1	1	1	2
Axa	1	2	2	2	2
Degroof Fund MC	1	2	2	2	2
Delta Lloyd	0	0	0	0	2
AG Insurance	0	1	1	1	1
IMS	1	1	1	1	1
Vladubel	1	1	1	1	1

Bank Delen	1	0	0	0	0
CAVMC	1	1	1	0	0
TOTAAL	262	311	319	280	256

Bron: Fondsendatabank Forum ETHIBEL 2013

1.2.2 Geïnvesteed vermogen in duurzame beleggingsproducten

De tweede duurzaamheidsindicator die jaarlijks wordt opgevolgd, is de evolutie van het belegd vermogen in duurzame beleggingsproducten. Zowel de absolute als de relatieve evolutie ten opzichte van de totale Belgische markt van beleggingsfondsen zijn relevant.

In de periode 1992-2010 nam het beheerd volume van MVI in België toe van 8,9 miljoen euro tot bijna 11 miljard euro. Maar tussen 2011 en 2013 nam het volume weer af tot 7,7 miljard euro (Tabel 2, Figuur 2). Toch zijn er weinig 'ideële' producten die een dergelijke groei kunnen voorleggen en weinig landen waar MVI een dergelijke sterke ontwikkeling kende.

In 2013 daalde de Belgische duurzame beleggingsmarkt met 11,5 % ten opzichte van 2012 tot 7,7 miljard euro. In diezelfde tijdspanne groeide de totale Belgische markt van openbaar verdeelde ICB's echter met 10 % tot 117,53 miljard euro. Door dit gecombineerde effect daalde het aandeel duurzame beleggingsproducten ten opzichte van het totaal belegd vermogen in ICB's, de Ethibel MVI marktindex, van 8,1 % naar 6,5 % (Tabel 2, Figuur 2).

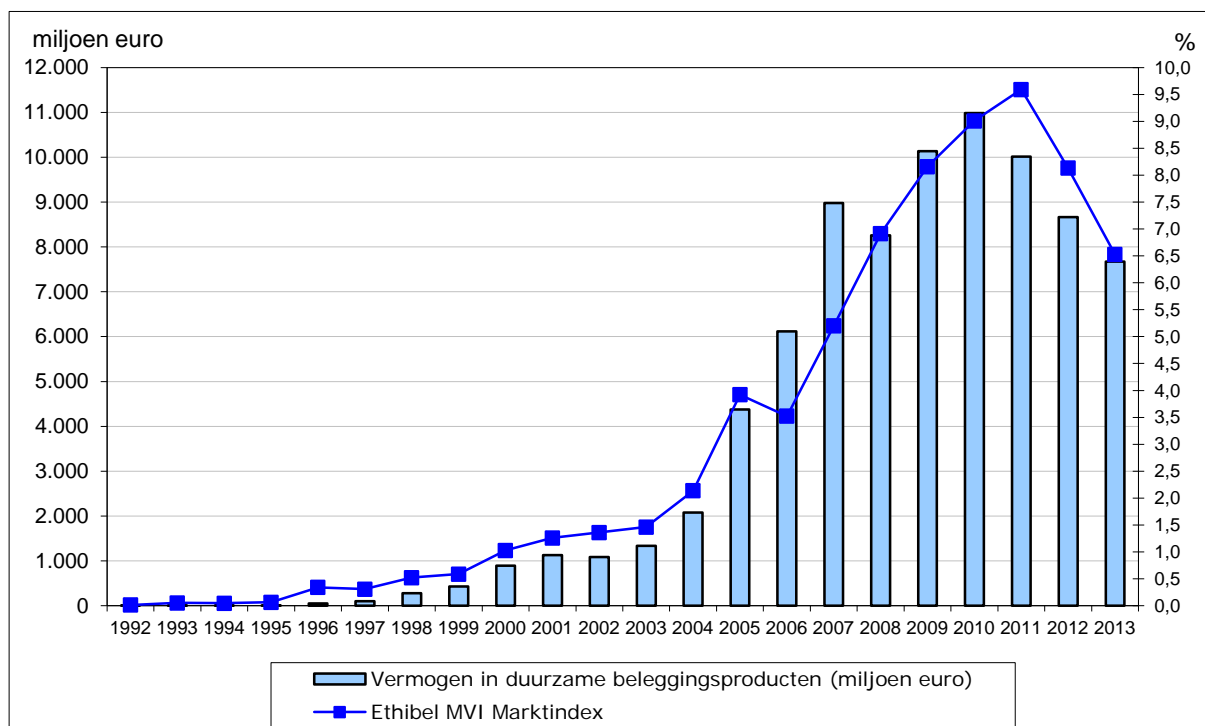
Tabel 2: Evolutie van het belegd vermogen in duurzame beleggingsfondsen absoluut en relatief (België, 1992-2013)

	vermogen in duurzame beleggingsproducten (miljoen euro)	vermogen in Belgische ICB's (miljard euro)	Ethibel MVI marktindex*	groei duurzame producten t.o.v. vorig boekjaar (%)
1992	0,48	3,52	0,343	-
1993	2,63	4,86	0,309	447,9
1994	3,66	7,53	0,524	39,2
1995	8,90	13,89	0,047	143,2
1996	54,20	15,82	0,225	509,0
1997	104,75	33,90	0,309	93,3
1998	281,40	53,73	0,524	168,6
1999	428,62	74,00	0,589	52,3
2000	894,75	86,94	1,029	108,8
2001	1 132,85	89,89	1,260	26,6
2002	1 089,10	80,05	1,361	-3,9
2003	1 338,06	91,38	1,464	22,9
2004	2 075,63	97,04	2,139	55,1
2005	4 377,85	111,67	3,920	110,9
2006	6 115,07	173,51	3,524	39,7
2007	8 975,64	172,64	5,199	46,8
2008	8 257,81	119,41	6,916	-8,0
2009	10 137,00	124,27	8,157	22,8
2010	10 981,68	121,90	9,009	8,3
2011	10 012,57	104,39	9,592	-8,8
2012	8 663,52	106,55	8,131	-13,5
2013	7 669,67	117,53	6,526	-11,5

* Aandeel duurzame producten i.v.m. totaal belegd vermogen in ICB's (%). Volgende producten worden in aanmerking genomen: beveks (BEL), sicavs (LUX), fondsen met kapitaalbescherming, notes ... in zoverre ze openbaar verdeeld worden. Enkele institutionele fondsen onder de vorm van institutionele ICB's werden mee opgenomen.

Bron: Berekeningen Forum ETHIBEL, op basis van gegevens van BEAMA en financiële instellingen

Figuur 2: Evolutie van het belegd vermogen in duurzame beleggingsfondsen absoluut en relatief ten opzichte van het totaal vermogen in Belgische ICB's (Ethibel MVI marktindex) (België, 1992-2013)



Bron: Berekeningen Forum ETHIBEL, op basis van gegevens van BEAMA en financiële instellingen

Het referentiecijfer voor de omvang van de totale Belgische markt van ICB's komt van BEAMA en omvat het vermogen van de in België gecommmercialiseerde aandelenfondsen, fondsen met kapitaalbescherming, gemengde fondsen, pensioenspaarfondsen en vastgoedfondsen. De fondsen met kapitaalbescherming en de aandelenfondsen zijn de belangrijkste categorieën en steken de obligatiefondsen voorbij. Voor de berekening van de indicator wordt enkel rekening gehouden met duurzame investeringsproducten die in België of specifiek voor de Belgische markt werden ontwikkeld. Buitenlandse fondsen die in verschillende landen worden aangeboden werden niet opgenomen. Onder andere omdat het niet mogelijk is aparte cijfers over België te vinden.

Het aandeel van duurzame Belgische beleggingsproducten ten opzichte van de traditionele markt wijkt van jaar tot jaar meer af van het 'marktaandeel' strictu sensu. Met de opkomst van een reeks nieuwe fondsen met kapitaalbescherming, notes, duurzame verzekeringsproducten (type tak 23) en enkele institutionele ICB's, stijgt het aantal soorten duurzame beleggingsproducten, terwijl ze nog steeds afgezet worden tegenover klassieke beleggingsfondsen. In de mate dat er in de toekomst referentiecijfers ter beschikking komen van traditionele notes, verzekeringsproducten, enz. wordt de Ethibel MVI marktindex terug een maat voor het marktaandeel. Toch is het zinvol deze werkwijze voort te zetten en wel om volgende redenen.

Ten eerste omdat absolute cijfers te weinig interpretatie toelaten. Zo kan een sterke absolute stijging van de cijfers een relatieve daling betekenen. De cijfers moeten dus hoe dan ook vergeleken worden met de groei of krimp van de markt. Omdat er geen aparte systematische cijfers bestaan voor de markt van de notes of van de fondsen met kapitaalbescherming, is er geen andere keuze.

Ten tweede wil deze studie de initiatieven van alle spelers op de MVI markt in kaart brengen en die zijn niet allemaal actief op het vlak van ICB's alleen.

Ten derde wil de duurzaamheidsindicator niet zozeer het exacte marktaandeel van de MVI producten traceren, maar eerder de belangstelling en creativiteit voor deze financiële instrumenten. Het is dus eerder een *trendindicator*.

Andere Belgische cijfers

Ook BEAMA houdt cijfers bij in verband met beleggingsfondsen die duurzaam en maatschappelijk verantwoord investeren (DMVI). De volledige lijst van DMVI-beleggingsfondsen en de gehanteerde definitie en methodologie zijn terug te vinden op <http://www.beama.be/nl/duurzame-icbs/definitie-en-methodologie-dmvi>. BEAMA beperkt haar cijfers tot beveks, terwijl in dit MIRA-rapport een trendindicator gebruikt wordt die verschillende andere types van duurzame financiële producten omvat. Bijgevolg liggen de cijfers van beide rapporten uiteen.

Beama telde in 2010, 2011 en 2012 respectievelijk 219, 232 en 158 DMVI-ICB's. Op 31/12/2013 registreerde Beama 153 DMVI-ICB's volgens haar DMVI methodologie.

Tabel 3: Beama cijfers in verband met het belegd vermogen, het marktaandeel en het aantal DMVI-ICB's (België, 2009-2013)

BEAMA cijfers DMVI-ICB's	2009	2010	2011	2012	2013
Belegd vermogen (miljard euro)	7,80	8,19	7,06	5,78	4,92
Marktaandeel	6,32%	6,72%	6,76%	5,42%	4,19%
Aantal fondsen	179	219	232	158	153

Bron: Beama, www.beama.be

Vergelijking met andere Europese landen

Het dertiende overzicht van 'Green, Social and Ethical Funds in Europe. The Retail Market' (Vigeo Rating, October 2013) rapporteert op basis van een andere referentiedatum (30/06/2013). Statistisch wordt 'Europa' in dit rapport ook beperkt tot België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Italië, Nederland, Noorwegen, Spanje, Zweden en Zwitserland. Het overzicht identificeerde 922 MVI UCITS, 38 meer dan een jaar eerder. De auteurs hebben een belangrijke methodologische wijziging doorgevoerd, door de opname van de zogenaamde 'integratie-fondsen'. Integratie-fondsen zijn traditioneel beheerde fondsen, die sommige ESG parameters integreren. Dit houdt niet in dat ze vallen onder duurzame fondsen. Deze methodologische wijziging wordt gemotiveerd door de betrachting om een 'actueel en realistisch beeld' van de markt te scheppen. Een gevolg van deze keuze is dat de cijfers voor Nederland en Noorwegen pieken. De studie neemt geen thematische en charitatieve fondsen mee.

Frankrijk en België blijven met voorsprong de koplopers voor wat betreft het aantal fondsen op de markt, zij het dat ze beide met een krimpende markt te maken hebben. Frankrijk daalt van 254 naar 238 fondsen, België van 223 naar 204. Het mag herhaald worden dat België een hoog aantal MVI-fondsen vermarkt per hoofd van de bevolking, zeer waarschijnlijk het hoogste ter wereld. Het Verenigd Koninkrijk (100), Zwitserland (88) en Duitsland (87) zijn de landen die volgen en waar wel een stevige groei wordt gemeld.

Het belegd vermogen voor alle landen samen blijft jaarlijks verder stijgen; in 2013 van 94,77 miljard euro tot 107,93 miljard euro. Frankrijk is koploper in absolute cijfers en vertegenwoordigt 35 % van de markt (grotendeels met vastrentende fondsen). Frankrijk wordt gevolgd door Groot-Brittannië (17 %), Zwitserland (10 %) en Nederland (10 %). België verloor sinds 2010 jaarlijks 2 % van het Europees marktaandeel en hoort in 2013 met 6 % voor het eerst niet meer bij de top vijf.

Nederland verdubbelde zijn MVI-marktaandeel tot 15,4 %, een gevolg van de methodologische wijziging. België verliest aan Nederland zijn historische leiderspositie voor wat betreft de verhouding duurzame t.o.v. traditionele beleggingsfondsen met Europees paspoort: de indicator daalde van 8,9 % naar 7,2. Het Europese gemiddelde klom intussen traag verder van 1,6 % naar 1,7 %.

In het landenrapport van België stellen de auteurs dat onze markt nog steeds lijdt onder de financiële crisis en de negatieve trend bestendigt met een verlies van 14 % van het beheerd vermogen. De MIRA-rapporteringen 2009 tot en met 2011 toonden de voorbije jaren echter aan dat de Belgische MVI-markt juist minder zwaar getroffen werd door de crisis. Als in 2013 de MVI-markt wel daalt dan is dit hoofdzakelijk het gevolg van de natuurlijke uitstoot van gestructureerde producten en de niet-

vervanging ervan.

De auteurs merken trouwens in de algemene trendanalyse op dat de MVI-markt opmerkelijk goed uit de financiële crisis kwam en dat in die kritieke omstandigheden de publieke opinie en het bewustzijn van beleidsmakers veranderde. Stilaan groeide het bewustzijn dat verbrede investeringsstrategieën vereisen dat het traditionele risicobeheer evolueert in een richting die het complexe bedrijfsgebeuren beter vat. Dit leidt in de meeste landen tot een relevante aanwezigheid van de MVI benadering. Nog steeds is de transitie binnen de institutionele beleggingen cruciaal.

1.2.3 Marktaandelen van MVI-spelers volgens geïnvesteerd vermogen

Het marktaandeel van marktleider KBC AM verzwakte tot 38 % (Tabel 4). Stijgers zijn Petercam (+178 %), Triodos (+46 %), Vladubel (+39 %) en vooral ING (+45 %). Deze laatste zette een omvangrijk obligatiefonds op de markt. Andere spelers stagneerden: Dexia, BNP Paribas, Degroof Fund MC en AG Insurance, of vielen terug, zoals Ethias, en in mindere mate Crédit Agricole en Axa. Ethias wijzigde de MVI inhoud van haar Pensioenspaarformule grondig, waardoor de enige bestaande MVI pensioenspaarvorm verdween.

Tabel 4: Evolutie van het marktaandeel van lokale aanbieders van ethisch-financiële beleggingsproducten op de Belgische markt (België, 2009-2013)

Beheerder/Groep	Aandeel (%) in Belgische MVI-markt				
	2009	2010	2011	2012	2013
KBC AM	58,07	56,58	51,70	53,02	38,37
Dexia AM	19,10	15,69	17,65	17,62	21,03
BNP Paribas	13,85	14,09	13,27	12,30	15,05
ING	0,89	1,33	1,37	6,54	9,50
Triodos	1,46	3,87	4,09	5,86	8,57
Vladubel	1,10	1,45	1,44	1,97	2,73
Petercam	0,66	0,94	3,62	0,96	2,67
Ethias	3,90	3,90	4,66	0,72	0,79
Argenta	0,02	0,06	0,06	0,11	0,42
Crédit Agricole	0,21	0,75	0,59	0,42	0,37
Degroof Fund MC	0,03	0,24	0,25	0,29	0,35
AG Insurance	-	-	0,08	0,10	0,12
Axa	0,68	1,10	1,20	0,09	0,04
CAVMC	0,02	0,02	0,02	0,00	0,00
Delta Lloyd	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00

Bron: Berekeningen Forum ETHIBEL, op basis van gegevens van BEAMA en financiële instellingen

1.3 Andere evoluties: de regulatorische omgeving

België heeft op het vlak van duurzaam beleggen een voortrekkersrol gespeeld (Peeters, 2013). Een specifiek wetgevend kader over MVI ontbreekt echter nog steeds in België. In het MIRA rapport 2013 (Peeters & Raeymaekers, 2013) kwamen enkele wetgevingen en wetsvoorstellen aan bod. Een sleutelinitiatief was een voorstel tot minimale MVI-norm. Deze minimale norm zou stap voor stap een ijkpunt moeten worden voor alle openbare aanbestedingen en investeringen en voor alle pensioenspaarformules die fiscaal aangemoedigd worden. In 2013 werd geen vooruitgang geboekt op het vlak van het wetsvoorstel. Er vond wel een consultatie plaats in de bevoegde senaatscommissie, voorlopig zonder verder gevolg.

1.4 Andere evoluties: initiatieven van beroepsverenigingen en controlerende instanties

1.4.1 Febelfin

Eind december 2012 stelde Febelfin, de Belgische federatie van de financiële sector, haar eerste duurzaamheidsrapport voor. Het rapport tracht "op een eerlijke en genuanceerde manier de

maatschappelijke rol van de financiële sector toe te lichten". Het behandelt 22 thema's die het hart van het Belgisch bankwezen raken, opgedeeld volgens de rubrieken 'welvaart', 'deugdelijk bestuur', 'mensen', 'producten' en 'leefwereld'. De thema's zijn uitgewerkt in vragen die de maatschappij zich over de financiële sector stelt. Aan het rapport ging een uitgebreide sectorale enquête vooraf, waaraan 19 financiële instellingen hebben deelgenomen die 90 % van het balanstotaal van het Belgische financiële landschap vertegenwoordigen.

Een van de centrale vragen in het duurzaamheidsrapport is "Hoe zorgt de sector voor kwaliteitsvolle duurzame producten?". "Er bestaan verscheidene vormen van duurzame financiële producten. De meest gekende zijn de ethische of duurzame beleggingsfondsen. Daarnaast is er ook een weliswaar kleiner aantal duurzame verzekeringsproducten, duurzame spaarproducten en duurzame kredieten". Febelfin heeft een aanbeveling uitgewerkt waaraan duurzame financiële producten moeten voldoen: Duurzaamheid werd tot nu toe in grote mate bepaald door de verdeler of promotor van het product. Dankzij de nieuwe aanbeveling zullen alle Febelfinleden dezelfde maatstaf moeten hanteren om te bepalen of een product al dan niet duurzaam is. De aanbeveling zelf omschrijft minimumcriteria, de best-in-class methode, de thematische invalshoek, engagementprocessen en de selectiemethoden van de activa voor een duurzaam product. Ook worden aanbevelingen gedaan op het vlak van interne of externe controle. Febelfin beoogt op haar stakeholderscontacten en op de Eurosif Transparency Code om haar aanbeveling te verantwoorden. In essentie gaat het over een maatregel van zelfregulering, waarbij gerefereerd wordt aan externe aanbevelingen, zonder verdere controle. De perimeter blijft hoofdzakelijk beperkt tot beleggingsfondsen.

Febelfin lanceerde begin maart 2013, de educatieve site "Mijn geld en ik". De lancering gebeurde met de steun van verschillende bekende figuren⁵. De site werd opgevat als een platform waar de consument snel alle informatie rond financiële producten en diensten in een gemakkelijk te begrijpen vorm kan terugvinden. Consumenten kunnen er terecht met hun vragen over betalen, lenen, sparen, beleggen en bankieren. Er zijn rubrieken rond het gamma financiële producten en diensten van de banken. Op de site staat ook een rubriek over duurzame fondsen (DMVI) die in een notendop de belangrijkste concepten over MVI tracht toe te lichten.

1.4.2 Beama

Beama, de Belgische Vereniging voor Asset Managers, is lid van Febelfin en publiceert op trimestriële basis de lijsten van de DMVI-ICB's. Beama lanceerde op haar beurt de webtool 'Financiële vaardigheid'. Beama besliste in februari 2013 dat haar DMVI methodologie wordt gealigneerd op de Febelfin aanbeveling. De aangepaste methodologie erkent de noodzaak tot het opstellen van een beleid omtrent controversiële activiteiten en verfijnt het luik 'accountability' (rekenschap). Verder besliste Beama de attestering te laten verlopen via een Febelfin webplatform.

1.4.3 FSMA

Wikifin.be werd op 31 januari 2013 gelanceerd en is een portaalsite die "u helpt bij uw financiële beslissingen en gratis objectieve, betrouwbare en handige informatie ter beschikking stelt". Wikifin.be is een uitgave van de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten, de FSMA. De FSMA is een openbare autonome instelling die toeziet op de bescherming van de consumenten van financiële diensten. Zij treedt onafhankelijk op van de private financiële instellingen. De financiële informatie op Wikifin.be is opgebouwd rond thema's of per levensmoment en de site biedt ook nuttige tools, zoals de simulator voor spaarrekeningen.

Wikifin besteedt ook aandacht aan "Sociaal verantwoord beleggen". "Ethische beleggingen - ook wel duurzame of sociaal verantwoorde investeringen (SRI) genoemd - voldoen aan ethische normen en ondersteunen een sociaal, milieugebonden of cultureel doel. Via uitsluitingscriteria (bijvoorbeeld: tabak, wapens, kinderarbeid ...) kunnen investeerders er zeker van zijn dat hun geld niet wordt belegd

⁵ "In onze welvaartsmaatschappij waarin zoveel te koop wordt aangeboden, is het meer dan ooit belangrijk dat jongeren leren waar hun maatschappelijke verantwoordelijkheid ligt en hoe ze financiële kennis kunnen opdoen. We moeten hen helpen inzien hoe ze de juiste beslissingen in financieel opzicht kunnen maken. Een degelijke financiële kennis is een basisvereiste voor al wie wil leren hoe zijn geld te beheren, oordeelkundig gebruik te maken van krediet, geld te sparen, te beleggen en uit te geven en verstandige financiële keuzes te maken", Prinses Mathilde, citaat uit de speech van 6 november 2012 tijdens de Child & Youth Finance Regional Meeting for Europe and Central Asia.

in ethisch en sociaal onverantwoorde beleggingsproducten". Wikifin onderscheidt 3 productgroepen: (i) ethische beleggingsfondsen; (ii) spaarrekeningen en (iii) organisaties voor duurzame ontwikkeling.

1.5 Neerwaartse trend?

De terugloop in het beheerd vermogen is nagenoeg volledig toe te wijzen aan de halvering van het volume van de MVI fondsen met kapitaalbescherming en dan nog grotendeels bij één marktspeler. In dit segment ging niet minder dan 1,16 miljard euro verloren. Per definitie heeft dit type fondsen een beperkte looptijd, maar het aantal vervaldagen was erg groot en deze trend houdt nog een tijd aan. Alle andere segmenten groeiden, wat wijst op de vitaliteit van het langetermijn duurzaam beleggen.

KBC AM wordt algemeen erkend als grondlegger van de fondsen met kapitaalbescherming. Deze instrumenten liggen om verschillende redenen niet meer in de markt en vele fondsen komen op vervaldag. Deze beleggingsvorm wordt als complex aanzien, zowel voor uitgevers als voor beleggers en heeft niet altijd opgebracht wat ervan verwacht werd. Sommige fondsen kwamen in een slecht daglicht te staan. De financiële sector legt zich nu o.a. toe op gestructureerde obligaties (notes), waarvan sinds midden 2013 talrijke MVI varianten werden gelanceerd.

De vaststelling van een aanhoudende vitaliteit wordt nog versterkt door observaties binnen de institutionele markten (pensioenfondsen, verzekeringsmarkt ...) waar een groeiende aandacht is voor de ESG benadering, volgens uiteenlopende strategieën. Systematische cijfers ontbreken echter. Bovendien zorgen andere fenomenen ook voor innovatie en keuzemogelijkheden voor beleggers: impact investing, solidariteitsfondsen, liefdadigheidsfondsen, venture capital, crowd funding ...

2 Duurzaam sparen in België

Met duurzaam sparen worden alle depositovormen bij financiële instellingen bedoeld, die onderworpen zijn aan extra-financiële criteria en een maatschappelijke meerwaarde nastreven. Concreet betekent dit dat tegenover de spaarinlages, die banken innen, kredieten of wederbeleggingen staan die aan ethische of duurzame criteria voldoen. Bepaalde producten of diensten worden niet toegestaan, andere worden juist wel opgezocht.

Veelal zal de financiële instelling ook een financiële solidaire bijdrage leveren aan partnerorganisaties, ten behoeve van projecten in de sociale economie. Daarmee promoten ze deze duurzame spaarproducten.

2.1 Achtergrond

2.1.1 Wat is duurzaam sparen?

Duurzame ontwikkeling kenmerkt zich door een geïntegreerde benadering waarbij sociale, milieu- en economische aspecten verenigd worden in de nationale en internationale strategieën, met respect voor het individu, zijn waarden en de ethiek.

Het concept duurzame ontwikkeling wil de voorwaarden scheppen voor een dubbele solidariteit, een horizontale ten opzichte van de armste bevolking van nu en een verticale tussen de generaties. “Duurzame ontwikkeling vereist dat het sociale het roer in handen neemt, dat ecologie als nieuwe voorwaarde in rekening gebracht wordt en dat het economische herleid wordt tot zijn rol van instrument” (Djegham, 2006).

In de mate dat het spaarwezen financiële instrumenten voortbrengt die deze verticale en horizontale solidariteit in rekening brengen, kan men spreken van ‘ethisch sparen’ of ‘maatschappelijk verantwoord sparen’. Meer gebruikelijke termen zijn ‘duurzaam sparen’ of ‘solidair sparen’. Deze benamingen sluiten ook goed aan bij de twee mogelijke mechanismen achter deze spaarvorm.

Het eerste mechanisme gaat over ‘participatieve’ solidariteit. Dat zijn mechanismen van renteaafstand van de spaarder en een gerichte keuze voor projecten of bedrijven. Zo zal de bankier een commissie afstaan aan projecten of kan men zelf een bepaald percentage schenken. Soms kan men ook sparen met renteaafstand aan een project dat je zelf kiest. Er zijn dus allerlei varianten.

Het tweede mechanisme, ‘intergenerationele’ duurzaamheid komt tot uitdrukking doordat de spaar-inlage door de bankier gegarandeerd wederbelegd wordt in bedrijven en projecten die aan bepaalde sociale en ecologische criteria voldoen.

Door te sparen gebruiken mensen niet meteen al hun geld, maar houden ze een deel apart voor later. Meestal wordt een regelmatig deel van het inkomen opzij gelegd om een financiële reserve te vormen. Allerlei vormen vallen onder de definitie van sparen: naast de spaarrekening ook het internetsparen, termijnrekeningen (met vaste rente en vaste looptijd), kinderspaarrekeningen (op naam van het kind) of spaarrekeningen voor kinderen (op naam van grootouders bijvoorbeeld), projectspaarrekeningen, enz.

Sparen is per definitie een veiliger vorm van opbouw van financiële reserves dan beleggen. Sparen brengt op langere termijn en over het algemeen gesproken minder op dan beleggen. Het wordt ook beschouwd als meer ‘liquide’. Dit betekent dat de spaarder meestal vlugger de reserve kan aanspreken als er dringend cash nodig is. Daarom sluit sparen eerder aan bij het profiel van de ‘goede huisvader’⁶.

Het rendement van duurzame en solidaire spaarvormen is over het algemeen niet minder dan dat van klassieke spaarproducten.

⁶ De term ‘goede huisvader’ is een open juridische term die refereert naar een persoon die normaal, voorzichtig, vooruitziend, zorgvuldig en redelijk handelt.

Een spaarproduct wordt 'duurzaam' of 'solidair' genoemd als het aan een of meer van volgende algemene kenmerken voldoet:

- Het spaargeld wordt niet aangewend om controversiële praktijken te financieren zoals wapenproductie, milieuverontreiniging, kinderarbeid of mensenrechtenschendingen.
- Het spaargeld wordt herbelegd in projecten of economische activiteiten, die een meerwaarde hebben voor milieu, mens en maatschappij of in projecten waarvoor een continu en bewezen 'engagement' traject is vastgelegd, dat stoelt op een set sociaal-ethisch-ecologische criteria en formeel in het beleid van de bank is ingebouwd.
- Met de commissie van de bank of de winstafstand van de spaarder worden duurzame of solidaire projecten of activiteiten ondersteund.

In België bestaat geen keurmerk voor duurzaam sparen maar verschillende banken laten de wederbelegging volgens het lastenboek van hun projectpartners jaarlijks controleren door de audit- en certificatie-instelling Forum ETHIBEL. Dat is zo voor BNP Paribas Fortis (voor Krekel-sparen en Epargne Cigale), VDK Spaarbank (Sparplus rekening), Van Lanschot Bankiers en tot eind 2012 Optima Bank. Triodos Bank rapporteert zelf gedeeltelijk over de wederbelegging van haar spaarrekeningen.

2.1.2 Opkomst van het duurzaam sparen

In 1982 wijdde het BRT televisieprogramma Ommekaar een uitzending aan Netwerk Selbsthilfe Berlin. Alternatieve organisaties die omwille van hun kritische maatschappijvisie en hun vernieuwend karakter er niet in slaagden bij de banken geld te lenen, konden via Netwerk Selbsthilfe Berlin, toch geholpen worden. Op het einde van de uitzending riepen presentatoren Miek Billet en Bea Materne op om een gelijkaardig initiatief te starten in Vlaanderen. In een tijdperk waarin sociale organisaties weinig en laattijdig subsidies kregen en voor kaskredieten bij banken tot 18 % intrest betaalden, was de nood aan eigen financiering groot. Zo ontstond Netwerk Zelfhulp Vlaanderen. De socialprofitsector wezen op de grote winsten die banken en beleggers met hun werkingsmiddelen maakten en dachten na over manieren om zelf de financieringsfunctie van de banken over te nemen. Een alternatieve bank starten bleek te hoog gemikt. Maar de 'Werkgroep Alternatief Sparen' slaagde er wel in het Krekelsparen op te starten in 1984, waarmee Netwerk Zelfhulp Vlaanderen commissielonen kreeg. Zo kon een vermogen opgebouwd worden dat toeliet tegen voordelige voorwaarden geld te lenen aan de socialprofitsector. In 1990 opende het eerste ethische bankagentschap in België haar deuren: het ASLK kantoor Netwerk. Het Netwerkagentschap ontwikkelde ethische producten, bijvoorbeeld Spaarbons met Krekelcertificaat en de verzekeringen voor de Liga voor Mensenrechten. Bovendien garandeerde ASLK (later Fortis Bank) dat alle spaargelden van de klanten van dit kantoor ethisch werden herbelegd. Het kantoor sloot de deuren in 2001. Het Krekelsparen en Epargne Cigale bleven welbestaan: na ASLK bij Fortis Bank en daarna bij BNP Paribas Fortis. Op 31/12/2013 werden het Krekelsparen en Epargne Cigale stopgezet.

Belangrijk is dat met het Krekelsparen een eerste samenwerkingsverband ontstond van een financiële instelling met een sociaaleconomische organisatie, die als intermediair optrad naar het publiek. Spaarders werden hierdoor in de mogelijkheid gesteld om via renteafstand sociale en ecologische projecten te steunen. Naast dit solidair mechanisme garandeerde de bank ook dat de volledige inlage terug belegd werd in duurzame en sociaal verantwoorde bedrijven, organisaties of projecten. Spaarders konden ook projecten uitkiezen die door Netwerk Zelfhulp Vlaanderen volgens precieze criteria voorgeselecteerd werden. Het duurde een hele tijd voor deze principiële pioniers navolging kenden. Sinds 1 maart 2012 is 'FairFin' de reïncarnatie van Netwerk Zelfhulp Vlaanderen, dat haar dertigste verjaardag vierde. De naam FairFin werd gekozen vanuit de overtuiging dat geld de motor kan zijn voor een faire maatschappij, waarin het uiteindelijk om meer dan geld draait.

In 1990 werd een tweede duurzaam spaarproduct gecreëerd, ditmaal door HBK-Spaarbank met Hefboom. Dit partnerschap bleef bestaan tot en met 2001 en werd samen met de bank overgenomen door Mercator Bank, dat op haar beurt in 2004 werd overgenomen door Record Bank (ING). Het Hefboomsparen, het Hefboom-projectspaarboekje en de Spaarpool gingen daarmee verloren.

In 2000 heeft Hefboom al een nieuw samenwerkingsverband aangegaan met VDK spaarbank en zo ontstond het Solidariteitssparen. De overeenkomst voorzag in de wederbelegging van de Solidariteitsspaarfondsen in aandelen van Hefboom of in projecten gefinancierd of aangebracht door deze alternatieve financier. *Solidaire economie en micro-financiering*⁷ zijn de sleutelwoorden. In 2011 sloot Welzijnzorg zich als nieuwe partner aan.

Eind 1993 werd een Belgisch filiaal opgericht van Triodos Bank. De Triodos Bank bestaat in Nederland al sinds 1980 en heeft zich gespecialiseerd in ethisch sparen en beleggen. Triodos Bank België lanceerde meteen de Triodos Spaarrekening en de daaropvolgende jaren verwante producten zoals het Noord-Zuidsparen, het Triodos Termijnsparen, de Triodos Spaarrekening Plus. Ook Triodos werkt met een groot aantal partners en projecten. In 2000 neemt Triodos Bank het marktleiderschap over van de toenmalige Fortis Bank in het duurzaam sparen.

In 1995 gaat VDK-Spaarbank een tweede partnerschap aan, ditmaal met Trias, Wereldsolidariteit en CPP-Incofin. Zo ontstaat het Wereldsparen, dat zich richt op het verlenen van microkredieten in het Zuiden of door kapitaalparticipatie in organisaties die op het vlak van microkredieten actief zijn. In 2011 sloot Broederlijk Delen zich als een nieuwe partner aan.

Vanaf 2006 voerde Ethias Bank een strikte sociaal-ethische gedragscode in rond de wederbelegging van het volledige vreemd vermogen van de bank. De gedetailleerde gedragscode wordt minimaal jaarlijks herzien en goedgekeurd door de Raad van Bestuur. Daarenboven verbiedt de deontologische code van Ethias Bank investeringen in ondernemingen of andere entiteiten die betrokken zijn in een reeks ongewenste praktijken. Ethias Bank laat zich jaarlijks doorlichten om de conformiteit met al deze richtlijnen te laten certificeren. De spaarrekeningen van Ethias Bank vallen uiteraard ook onder al deze clausules. Ethias Verzekeringen is de enige financiële instelling (en dat sinds 2005) die een ethisch product aanbiedt, gecertificeerd door Forum ETHIBEL, voor het pensioensparen. De woordkeuze 'pensioensparen' is in deze context dubbelzinnig. Pensioensparen is technisch gezien namelijk een vorm van beleggen, niet van sparen. Door de overname van Ethias Bank op 12/12/2011 valt de overnemer, Optima, onder het statuut van bank. Optima Bank kondigde aan vanaf 2013 de haar toevertrouwde spaargelden met een eigen ethische inhoud te weder-bestemmen. Voor de statistieken over 2011 werd Ethias Bank nog als volwaardige speler meegerekend: de technische overdracht van de tegoeden gebeurde immers op 31/12/2011. Voor 2012 werd op naam van Optima Bank nog een certificaat afgeleverd door Forum ETHIBEL, maar de audit ging pas eind 2013 door, waardoor de cijfers niet werden opgenomen in de vorige editie van dit rapport. Het cijfer werd wel in de huidige versie opgenomen. Tegelijk kondigde Optima Bank aan haar sociaal-ethisch engagement voorlopig niet voort te zetten.

Een nieuwe speler heeft zich in 2011 aangekondigd, namelijk Van Lanschot Bankiers (VLB). Deze private bankier heeft in 2009 drie internationale richtlijnen rond Verantwoord Ondernemen ondertekend en rapporteert hierover sinds 2010. Het kredietbeleid van VLB is geformuleerd en gestructureerd rond mensenrechten, arbeidsrechten, milieu en anti-corruptie en uitgebreid met criteria rond wapens, bont, kansspelen, porno, dierproeven en nucleaire energie. Indien een kredietnemer of een beleggingsfonds niet voldoet aan deze criteria, dan wordt een engagementsproces opgestart om verbetering te bewerkstelligen. Enkel wanneer dit geen effect heeft, wordt aan afstoting gewerkt. Alle bestaande en nieuwe kredieten worden aan deze kredietfilter onderworpen. Van Lanschot Bankiers biedt geen gereglementeerde spaarboekjes aan, maar wel termijnrekeningen. Deze worden aangeboden aan vermogende particulieren en ondernemers, maar ook aan ngo's, steden en gemeenten, e.d.

2.1.3 Gevolgen nieuwe regelgeving op 'gereglementeerde spaarrekeningen' voor het duurzaam sparen

In 2012 lanceerde de Minister van Economie en Consumentenzaken een voorstel om de gereglementeerde spaarrekeningen te hervormen. De overheid wil het Belgische spaargeld 100 % garanderen. De spaarders of de overheid mogen immers geen slachtoffer meer worden van een bankencrisis. Een van de discussies was of die garantie ook kan worden gerealiseerd zonder een volledige splitsing tussen activiteiten gericht op verwerving van spaargelden en risicovolle activiteiten.

⁷ Microfinanciering is de algemene term voor alle financiële instrumenten en hun randvoorwaarden die bestemd zijn om de financiering van erg kleine activiteiten met sociaal-economisch doel te vergemakkelijken. Onder microfinanciering verstaan we kleine leningen, met een beperkte looptijd, voor mensen die niet terecht kunnen bij gewone banken.

Er wordt gedacht aan een systeem waarbij de banken een onderling garantiestelsel moeten uitwerken. Op 27 september 2013 verscheen er een nieuw koninklijk besluit die de werking van de gereglementeerde spaarrekeningen wijzigt. Die had gevolgen voor sommige duurzame spaarproducten.

- *Gereglementeerde spaarrekeningen.* De meeste spaarrekeningen zijn ‘gereglementeerde spaarrekeningen’. Hiervoor is de renteopbrengst tot 1 880 euro vrijgesteld van belastingen (roerende voorheffing). De opbrengst boven 1 880 euro wordt belast aan 15 %. Bij een niet-gereglementeerde spaarrekening moet op de volledige opbrengst (dus vanaf de eerste euro) een roerende voorheffing van 25 % betaald worden. De gereglementeerde spaarrekeningen bieden dus een fiscaal voordeel. Gereglementeerde spaarrekeningen moeten aan enkele voorwaarden voldoen. Het doel van het nieuwe KB bestond erin de berekening en de betaling van de basisrente en de getrouwheidspremie te uniformiseren. Het is ook mogelijk de getrouwheidspremie te behouden bij overdrachten tussen gereglementeerde spaarrekeningen bij dezelfde bank. Elke bank moet een calculator voorzien. De calculator is een rekenmodule waarmee de cliënt kan nagaan wat de impact is op de getrouwheidspremie bij een geldopname of overschrijving van de gereglementeerde spaarrekening.
- *Beperking van het aantal gereglementeerde spaarrekeningen.* Maar een andere bijkomende bepaling had verreichende gevolgen. Om het aantal gereglementeerde spaarrekeningen voor de cliënten overzichtelijk te houden werd het aantal toegelaten gereglementeerde spaarrekeningen die een bank aanbood beperkt tot 6.

Het is deze laatste bepaling die BNP Paribas Fortis inriep om het Krekelsparen, na een historiek van bijna 30 jaar, op te heffen op 31/12/2013. VDK Spaarbank fusioneerde haar ethische spaarrekeningen (Solidariteitssparen en Wereldsparen) met haar klassieke spaarboekjes tot de Spaarplus rekening. Zo werd de inlage vervijftienvoudigd, hoger dan de hoogste historische inlage van het Krekelsparen. Partners van VDK Spaarbank zijn Broederlijk Delen, CPP-Incofin, FairFin, Hefboom, Trias, Welzijnszorg, Wereldsolidariteit.

2.2 Evolutie van het duurzaam sparen in België

2.2.1 Geïnvesteed vermogen in duurzame spaarproducten

In tabel 4 en figuur 3 wordt de historische opbouw van het krediet in duurzaam en solidair sparen in België weergegeven. De cijfers werden door de financiële instellingen ter beschikking gesteld of door hun non-profit partners. Over wie die spaarders zijn heeft deze studie zich niet gebogen. Het kunnen particulieren, vzw's, gemeenten en OCMW's en parastatale instellingen zijn. Op zich heeft het voor deze studie geen belang: de trendindicator duurzaam en solidair sparen wil de interesse van het publiek, in de brede betekenis, weergeven naar duurzame spaarproducten.

De Belgische spaarquote is hoog, maar er is geen vergelijkbaar en vergelijkend statistisch materiaal ter beschikking voor andere Europese landen.

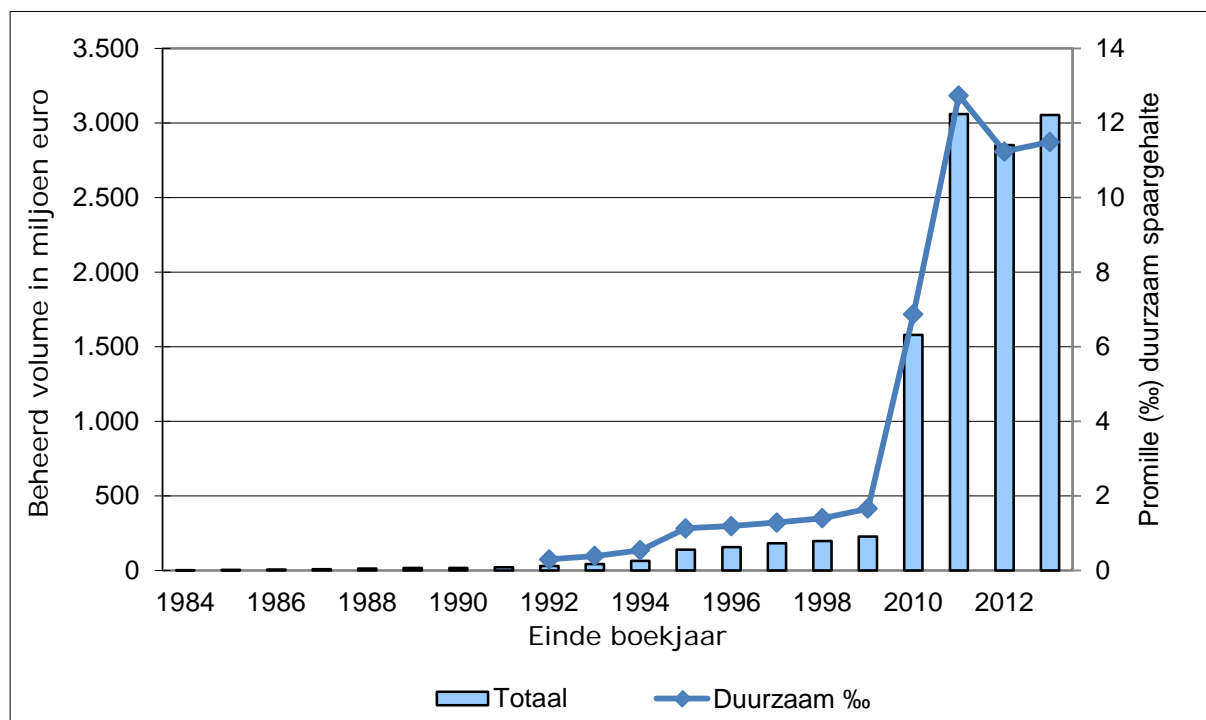
Tabel 5: Kapitaal verzameld in duurzame en solidaire spaarproducten per 31 december van de respectievelijke boekjaren, en de toename van het totaal beheerd vermogen (miljoen euro) (België, 1984-2013)

	KRE/CIG	HEFBOO	SOLIDA	WERELD	TRIODO	ETHIAS	VLB	TOTAAL
1984	1,34							1,34
1985	3,70							3,70
1986	4,85							4,85
1987	8,07							8,07
1988	11,18							11,18
1989	15,57							15,57
1990	17,25	0,08						17,33
1991	20,44	0,15						20,59
1992	29,86	0,24						30,10
1993	33,10	0,30			9,00			42,40
1994	35,55	0,43			28,40			64,38
1995	75,61	0,58		0,80	61,10			138,09
1996	84,88	0,96		1,35	69,00			156,18
1997	100,79	3,45		1,80	75,00			181,04
1998	108,97	3,88		1,86	82,00			196,71
1999	101,00	3,87		1,97	100,40			207,24
2000	115,84	4,50	0,11	2,06	122,40			244,91
2001	124,27	4,46	0,22	1,99	145,10			276,04
2002	130,69	4,42	0,68	2,42	177,10			315,31
2003	146,01	4,60	0,85	2,80	190,10			344,36
2004	156,70	3,59	1,03	3,50	228,70			393,52
2005	163,96		1,77	4,38	270,80			440,91
2006	163,26		1,89	4,44	337,80			507,39
2007	158,78		2,10	5,10	414,60			580,58
2008	109,33		2,26	5,09	572,10	251,42		940,20
2009	117,14		2,56	6,54	708,70	421,75		1.256,69
2010	128,71		2,81	9,85	797,80	640,02		1.579,19
2011	133,95		3,26	8,57	966,54	500,00	1.447,56	3.059,88
	KRE/CIG		SOLIDA	WERELD	TRIODO	OPTIMA	VLB	
2012	133,01		3,58	8,66	1.097,42	443,42*	1.164,95	2.407,62
	KRE/CIG		SPAARPLUS (fusie)		TRIODO		VLB	
2013	128,24		181,86		1.274,16		1.467,43	3.051,70

Legende: KRE/CIG = Krekelsparen + Epargne Cigale | HEFBOO = Hefboomsparen | SOLIDA = Solidariteitssparen | TRIODO = Triodossparen | OPTIMA = Spaarrekeningen Optima Bank (tot eind 2011 Ethias Bank). * = Cijfer stond in vorig rapport op 0; intussen werd het spaarvolume gecertificeerd en gepubliceerd; Optima Bank stopte haar engagement echter in 2013.

Bron: Eigen verwerking door Forum ETHIBEL op basis van jaarverslagen en data van de betrokken financiële instellingen en alternatieve financiers.

Figuur 3: Evolutie van het duurzaam/solidair sparen (miljoen euro) en het duurzaam gehalte van het totale Belgische spaarvolume (‰) (België, 1984-2013)



Bron: Eigen verwerking door Forum ETHIBEL op basis van jaarverslagen en data van de betrokken financiële instellingen, van de alternatieve financiers en van de Nationale Bank van België.

2.2.2 Marktaandelen van het duurzaam sparen en haar marktspelers

Belgen behoren al jaren tot de grootste spaarders in Europa. De gemiddelde spaarquote is het aandeel in het beschikbaar inkomen dat niet aangewend wordt om uitgaven te doen. Volgens de cijfers van de Nationale Bank spaarden de Belgen in 2013 15,1 % van hun inkomen; dat is 0,1 procentpunt minder dan in 2012.

Het duurzaam sparen verzamelde eind 2013 in totaal 3,05 miljard euro en had bijgevolg een marktaandeel van 1,15 % in het totaal spaarvolume in België. Het totaal spaarvolume in België bedroeg immers 266 miljard euro op het einde van 2013.

Solidair en duurzaam sparen blijft na meer dan een kwarteeuw beperkt in termen van volume en marktaandeel. In 2013 nam het volume ongeveer evenveel toe als de daling in 2012, zijnde een groei van 7 %. De hele spaarmarkt groeide ook met 7 %. In 2013 haalt het duurzaam sparen in absolute termen bijna 40 % van het volume van het duurzaam beleggen, namelijk 3,05 miljard euro tegenover 7,67 miljard euro. In 2012 was dat nog 28 %.

De marktaandelen van de financiële instellingen die actief zijn op het vlak van duurzaam en solidair sparen tonen aan dat Van Lanschot Bankiers en Triodos Bank groeiden tussen 2012 en 2013. De grootste relatieve sprong maakte VDK Spaarbank door de hoger besproken fusie. Optima Bank hield het in 2013 voor bekeken. BNP Paribas stagneerde en stopte haar engagement eind 2013. Tabel 5 geeft de verschuivingen in de marktaandelen.

Tabel 6: Marktaandeelen van financiële instellingen actief op het vlak van duurzaam en solidair sparen (België, 2006-2013)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Triodos Bank	66,58	71,41	60,85	56,39	50,52	31,59	38,49	41,75
(Ethias) Optima Bank			26,74	33,56	40,53	16,34	15,55	0,00
BNP Paribas Fortis	32,18	27,35	11,63	9,32	8,15	4,38	4,67	4,20
VDK Spaarbank	1,25	1,24	0,78	0,72	0,80	0,39	0,43	5,96
Van Lanschot Bankiers						47,31	40,86	48,09
TOTAAL	100,0	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Bron: Eigen verwerking door Forum ETHIBEL

2.3 Opwaartse of neerwaardse trend?

Alle vormen van spaarboekjes en termijnrekeningen, solidair, duurzaam of traditioneel, staan onder druk. De rente is zodanig neerwaarts bijgesteld, dat er voor solidaire afdrachten weinig of geen ruimte meer bestaat. Dit is voor die formules die afdrachten voorzien voor solidaire partners, de voornaamste reden voor de scherpe daling van het solidair sparen. Triodos hield reeds vroeger op, BNP Paribas Fortis eind 2013.

Ook de nieuwe regelgeving en beperking op het aantal gereguleerde spaarrekeningen zijn nadelig voor het duurzaam sparen. Er is zeer weinig ruimte voor banken om solidariteit of mecenaat te organiseren via dit kanaal. VDK Spaarbank is hierbij de uitzondering.

Het ziet er naar uit dat de groei van het duurzaam, ethisch, solidair sparen terug komt te liggen bij de kernmetier van het bankieren. De maatschappelijke meerwaarde hangt samen met de kwaliteit van de herinvestering van de verzamelde spaargelden, in de omzetting in kredieten en beleggingen. Het gebruik van eigen sociaal-ethische en duurzame criteria en open communicatie rond deze herbeleggingen zijn belangrijke aspecten voor de toekomst. Het opzetten van een ethische of duurzame beleggingscode en kredietbeleid is een startpunt. Transparantie over de balans, met gecertificeerde bekendmaking van de gemaakte vooruitgang is een volgende stap.

Appendix

	Fondsen met duurzaam karakter met licentie voor Belgische markt op 31/12/2013	Oor- sprong	Start	AUM (milj. €)
A	Beleggingsfondsen (Instituten voor Collectieve Belegging, ICB's)			
1	AlterVision Balance Europe	BEL	1998	26,80
2	Argenta Fund - Responsible Growth Fund	BEL	2009	26,04
3	Argenta Fund - Responsible Growth Fund Defensive	BEL	2013	5,76
4	AXA World Funds Framlington Human Capital	LUX	2007	1,27
5	BNP Paribas B Best Of Sustainable Bonds 1	BEL	2009	24,08
6	BNP Paribas B Best Of Sustainable Bonds 2	BEL	2009	13,52
7	BNP Paribas L1 Sustainable Active Allocation	LUX	1998	118,48
8	BNP Paribas L1 Equity World Aqua	LUX	2013	54,79
9	Degroof Global Ethical	LUX	2001	21,95
10	Dexia Bonds Sustainable Euro Government	LUX	2010	53,97
11	Dexia Bonds Sustainable Euro	LUX	2008	51,07
12	Dexia Equities L Sustainable EMU	LUX	2008	28,07
13	Dexia Equities L Sustainable Green Planet	LUX	2007	7,08
14	Dexia Equities L Sustainable World	LUX	2000	215,97
15	Dexia Equities L Sustainable Emerging Markets	LUX	2008	49,07
16	Dexia Sustainable - High	BEL	1998	51,65
17	Dexia Sustainable - Low	BEL	1996	107,05
18	Dexia Sustainable - Medium	BEL	1996	172,03
19	Dexia Sustainable Euro Bonds	BEL	2004	142,71
20	Dexia Sustainable Euro Corporate Bonds	BEL	2005	191,05
21	Dexia Sustainable Euro Short Term Bonds	BEL	2005	73,52
22	Dexia Sustainable Europe	BEL	2000	166,35
23	Dexia Sustainable North America	BEL	2000	174,54
24	Dexia Sustainable Pacific	BEL	2000	56,98
25	Dexia Sustainable World	BEL	1998	30,56
26	Dexia Sustainable World Bonds	BEL	2005	15,90
27	Evangelion Evangelion	BEL	1999	5,08
28	ING (L) Invest Sustainable Equity	LUX	2000	177,68
29	ING (L) Invest European Sustainable Equity	LUX	2013	40,98
30	ING (L) Renta Fund Euro Credit Sustainable	LUX	2011	478,89
31	ING (L) Selectis Plus Performers Sustainable	LUX	2010	13,24
32	ING (L) Selectis Sustainable Callable 1	LUX	2010	18,17
33	KBC Eco Fund Agri	BEL	2011	14,78
34	KBC Eco Fund Alternative Energy	BEL	2000	34,81
35	KBC Eco Fund Climate Change	BEL	2007	25,37
36	KBC Eco Fund CSOB Water	BEL	2007	17,14
37	KBC Eco Fund Sustainable Euroland	BEL	2000	3,96
38	KBC Eco Fund Water	BEL	2000	164,17
39	KBC Eco Fund World	BEL	1991	16,34
40	KBC Equity Fund - SRI Equity	BEL	2011	29,07
41	KBC Equity Fund SRI Emerging Markets	BEL	2013	13,37
42	KBC Obli Euro	BEL	2000	9,67
43	KBC Participation SRI Corporate Bonds	BEL	2011	881,23
44	KBC Renta AUD-Renta	LUX	2006	39,37
45	KBC Renta Canarenta	LUX	2006	48,60
46	KBC Renta Decarenta	LUX	2006	31,29
47	KBC Renta Nokrenta	LUX	2006	150,98
48	KBC Renta NZD-Renta	LUX	2006	23,42
49	KBC Renta Sekarenta	LUX	2006	38,86
50	KBC Renta Sterlingrenta	LUX	2006	77,11
51	KBCAM Institutional Fund KBC Eco Agri Fund	IRL	2008	4,88
52	Parvest - Environmental Opportunities	LUX	2006	11,07
53	Parvest - Global Environment	LUX	2008	50,21
54	Parvest Sustainable Bond Euro	LUX	2006	40,70
55	Parvest Sustainable Bond Euro Corporate	LUX	2006	62,50
56	Parvest Sustainable Equity Europe	LUX	2007	27,61
57	Parworld Global Sustainable Development 80	LUX	2008	0,01

58	Petercam B Fund Petercam Equities Europe Sustainable	BEL	2002	102,91
59	Petercam L Fund Petercam L Bonds Government Sustainable	LUX	2008	52,40
60	Petercam L Fund Petercam L Bonds Emerging Markets Sustainable	LUX	2013	49,66
61	Triodos Sicav I Triodos Sustainable Bond Fund	LUX	2007	233,95
62	Triodos Sicav I Triodos Sustainable Equity Fund	LUX	2007	275,49
63	Triodos Sicav I Triodos Sustainable Mixed Fund	LUX	2010	104,29
64	Triodos Sicav I Triodos Sustainable Pioneer Fund	LUX	2007	43,55

B Institutionele ICB's				
65	Dexia Specialised Fund Sustainable Index Equities Europe	LUX	2008	18,14
66	KBC Institutional Fund Global SRI Defensive 1	BEL	2002	93,80
67	KBC Institutional Fund SRI Euro Bonds	BEL	2002	98,84
68	KBC Institutional Fund SRI Euro Equities	BEL	2000	55,52
69	KBC Institutional Fund SRI World Equity	BEL	2010	198,13
70	KBC Institutional Investors Sustainables Best Of 1	BEL	2008	23,34
71	Vlaamse Beleggingsmaatschappij voor Duurzaam Beleggen, VLADUBEL	BEL	2008	209,55

C Fondsen met kapitaalbescherming				
72	BNP Paribas Fix 2010 Bond 2	BEL	2009	7,85
73	BNP Paribas Fix 2010 Call 1 Sustainable	BEL	2010	9,03
74	BNP Paribas Fix 2010 Call 2 Sustainable	BEL	2010	9,74
75	BNP Paribas Fix 2010 Call 3 Sustainable	BEL	2010	8,49
76	BNP Paribas Fix 2010 Call 4 Sustainable	BEL	2010	5,14
77	BNP Paribas Fix 2010 Lookback 1 Sustainable	BEL	2010	8,78
78	BNP Paribas Fix 2010 Lookback 2 Sustainable	BEL	2010	10,26
79	BNP Paribas Fix 2011 Index Sustainable 1	BEL	2011	3,08
80	BNP Paribas Fix 2010 Call Index 1 Sustainable	BEL	2010	5,80
81	BNP Paribas Fix 2010 Call Index 2 Sustainable	BEL	2010	5,18
82	BNP Paribas Fix 2010 Call Index 3 Sustainable	BEL	2010	2,88
83	CBC Fonds Durable 01 KAP	BEL	2011	4,51
84	Centea FD Jumpstart 01	BEL	2010	5,73
85	Centea FD Jumpstart 02	BEL	2010	5,09
86	Centea FD Jumpstart 03	BEL	2010	3,01
87	Centea FD Quality Stocks 01	BEL	2010	1,22
88	Centea FD Quality Stocks 03	BEL	2010	2,08
89	Centea FD Quality Stocks 04	BEL	2010	5,42
90	Centea FD Quality Stocks 05	BEL	2010	6,50
91	Centea FD Quality Stocks 06	BEL	2010	4,94
92	Centea FD Quality Stocks 07	BEL	2011	2,22
93	Dexia Clickinvest B Minimax 4 Green Planet	BEL	2009	7,43
94	Fortis B Fix 2007 Equity 12 Triple Six Reset	BEL	2007	13,73
95	Fortis B Fix 2008 Duo 12 Multi Six	BEL	2008	2,24
96	Fortis B Fix 2008 Duo 13 Multi Six	BEL	2008	2,49
97	Fortis B Fix 2008 Duo 14 Multi Six	BEL	2008	1,17
98	Fortis B Fix 2008 Duo 15 Multi Six	BEL	2008	0,64
99	Fortis B Fix 2008 Duo 16 Multi Six	BEL	2008	3,69
100	Fortis B Fix 2009 Call SRI 1	BEL	2009	12,89
101	Fortis B Fix 2009 Call SRI 2	BEL	2009	5,33
102	Fortis B Fix 2009 Call SRI 3	BEL	2009	21,40
103	Fortis B Fix 2009 Call SRI 4	BEL	2009	17,01
104	Fortis B Fix 2009 Call SRI 5	BEL	2009	9,85
105	Fortis B Fix 2009 Call SRI 6	BEL	2009	10,08
106	Fortis B Fix 2009 Coupon Plus 7 Sustainable	BEL	2009	24,35
107	Fortis B Fix 2009 Duo 1 Multi Coupon	BEL	2009	4,10
108	Fortis B Fix 2009 Jump 1 Sustainable	BEL	2009	8,48
109	Fortis B Fix 2009 Jump 2 Sustainable USD	BEL	2009	7,96
110	Fortis B Fix 2009 Jump 3 Sustainable	BEL	2009	7,23
111	KBC Equimax 2009 Invest 1	BEL	2010	6,43
112	KBC Equimax 2009 Invest 2	BEL	2009	14,05
113	KBC Equimax 2009 Invest 3	BEL	2009	15,50
114	KBC Equimax 2009 Invest 4	BEL	2009	12,94
115	KBC Equimax 2009 Invest 5	BEL	2009	14,90
116	KBC Equimax 2009 Invest 6	BEL	2009	28,80

117	KBC Equimax 2009 Invest 7	BEL	2009	22,59
118	KBC Equimax 2009 Invest 8	BEL	2009	7,93
119	KBC Equimax 2009 Invest 9	BEL	2010	6,28
120	KBC Equimax Eco Water 1	BEL	2007	25,59
121	KBC Equimax Eco Water 2	BEL	2007	16,97
122	KBC Equimax Eco Water 3	BEL	2007	10,37
123	KBC Equimax Eco Water 4	BEL	2007	10,22
124	KBC Equimax Eco Water 5	BEL	2007	11,36
125	KBC Equimax Jumpstart 1	BEL	2009	7,96
126	KBC Equimax Jumpstart 2	BEL	2010	5,11
127	KBC Equimax Jumpstart 3	BEL	2010	5,46
128	KBC EquiMax Jumpstart 800	BEL	2009	2,11
129	KBC Equimax Jumpstart 900	BEL	2009	2,65
130	KBC Equimax Jumpstart 900 B	BEL	2009	1,82
131	KBC Equimax Jumpstart 900 C	BEL	2009	3,55
132	KBC Equimax Jumpstart 900 D	BEL	2009	5,42
133	KBC Equimax Jumpstart 900 E	BEL	2009	11,42
134	KBC Equimax Jumpstart 900 F	BEL	2009	5,12
135	KBC Equimax Jumpstart 900 G	BEL	2009	6,14
136	KBC Equimax Jumpstart 900 H	BEL	2009	10,30
137	KBC Equimax Jumpstart 900 I	BEL	2009	19,88
138	KBC Equimax Jumpstart 900 J	BEL	2009	17,86
139	KBC Equiplus Head Start Sustainable 10	BEL	2008	2,65
140	KBC Equiplus Head Start Sustainable 11	BEL	2008	2,58
141	KBC Equiplus Head Start Sustainable 12	BEL	2008	2,45
142	KBC Equiplus Head Start Sustainable 13	BEL	2009	2,68
143	KBC Equiplus Head Start Sustainable 14	BEL	2009	2,14
144	KBC Equiplus Head Start Sustainable 15	BEL	2009	1,63
145	KBC Equiplus Head Start Sustainable 6	BEL	2008	69,98
146	KBC Equiplus Head Start Sustainable 7	BEL	2008	26,41
147	KBC Equiplus Head Start Sustainable 8	BEL	2008	6,41
148	KBC Equiplus Head Start Sustainable 9	BEL	2008	5,54
149	KBC Equiplus Jump Sustainable 1	BEL	2008	3,50
150	KBC Equiplus Jump Sustainable 2	BEL	2008	2,69
151	KBC Equiplus Quality Stocks Lookback 1	BEL	2009	3,20
152	KBC Equiplus Quality Stocks Lookback 2	BEL	2009	4,94
153	KBC Equiplus Quality Stocks Lookback 3	BEL	2009	5,52
154	KBC Equiplus Quality Stocks Lookback 4	BEL	2009	10,68
155	KBC EquiPlus Safety Booster 24	BEL	2009	13,44
156	KBC Equiplus SRI Quality Stocks 1	BEL	2011	11,69
157	KBC Equiplus SRI Quality Stocks 2	BEL	2011	4,21
158	KBC Equiplus Sustainable Jumpstart 1	BEL	2007	4,08
159	KBC Equiplus Sustainable Jumpstart 2	BEL	2007	2,61
160	KBC Equisafe Quality Stocks USD 1	BEL	2009	14,53
161	KBC Equisafe Quality Stocks USD 2	BEL	2009	15,38
162	KBC Equisafe Quality Stocks USD 3	BEL	2009	16,15
163	KBC Equisafe Quality Stocks USD 4	BEL	2009	6,62
164	KBC Equisafe Quality Stocks USD 5	BEL	2010	7,44
165	KBC Equisafe Quality Stocks USD 6	BEL	2010	19,24
166	KBC Equisafe Quality Stocks USD 7	BEL	2010	15,92
167	KBC Equisafe Quality Stocks USD 8	BEL	2010	10,72
168	KBC Equisafe World USD 1	BEL	2010	12,71
169	KBC Equisafe World USD 2	BEL	2010	8,14
170	KBC Equisafe World USD 3	BEL	2010	5,63
171	KBC Equiselect Climate Change 1	BEL	2007	8,67
172	KBC Equiselect Climate Change 2	BEL	2007	10,79
173	KBC Participation Quality Stocks EUR 11	BEL	2010	15,13
174	KBC Participation Quality Stocks EUR 12	BEL	2010	30,96
175	KBC Participation Quality Stocks EUR 13	BEL	2010	24,43
176	KBC Participation Quality Stocks EUR 14	BEL	2010	23,15
177	Post Fix Fund Post Multifix Cash Plus	BEL	2007	4,12
178	Post Fix Fund Post Multifix Elan	BEL	2009	31,33
179	Post Fix Fund Post Multifix Good Start	BEL	2008	7,82

180	Post Fix Fund Post Multifix Lift	BEL	2009	26,98
181	Post-Fix Fund Post Multifix Legend	BEL	2006	16,77
182	Post-Fix Fund Post Multifix Value	BEL	2010	30,76
183	Post-Fix Fund Post-Multifix 5+	BEL	2010	37,83
184	Post-Fix Fund Post-Multifix Control 1	BEL	2010	26,20
185	Post-Fix Fund Post-Multifix Control 2	BEL	2010	7,94
186	Post-Fix Fund Post-Multifix Control 3	BEL	2010	8,02
187	Post-Fix Fund Post-Multifix Control 4	BEL	2010	3,46
188	Post-Fix Fund Post-Multifix Control 5	BEL	2010	2,46
189	Post-Fix Fund Post-Multifix Control 6	BEL	2010	4,64
190	Post-Fix Fund Post-Multifix Control 7	BEL	2010	2,24
191	Post-Fix Fund Post-Multifix Crescendo	BEL	2010	39,02

D	Notes			
192	Coupon Plus Note 6 Sustainable	LUX	2010	23,11
193	Coupon Plus Note 7 Sustainable	LUX	2010	19,80
194	Coupon Plus Note 8 Sustainable	LUX	2010	18,20
195	Coupon Plus Note USD Sustainable	LUX	2010	5,42
196	Coupon Plus Note USD Sustainable 2	LUX	2010	5,26
197	Coupon Plus Note USD Sustainable 3	LUX	2010	2,43
198	Crelan FairPlay Equity Winner	LUX	2007	3,82
199	Crelan FairPlay Escalator	LUX	2006	4,73
200	Crelan FairPlay Ethibel Pioneer Titans A	LUX	2008	0,63
201	Crelan FairPlay Ethibel Pioneer Titans B	LUX	2008	0,10
202	Crelan FairPlay Financial Opp A	LUX	2008	2,88
203	Crelan FairPlay Financial Opp B	LUX	2008	0,19
204	Crelan FairPlay Oasis	LUX	2006	5,01
205	Crelan FairPlay Spread Multiplier	LUX	2006	3,24
206	Crelan FairPlay TriProtect	LUX	2007	6,58
207	FLF Coupon Note 1 Sustainable	LUX	2009	3,34
208	FLF Coupon Plus Note 2 Sustainable	LUX	2009	16,65
209	FLF Coupon Plus Note 3 Sustainable	LUX	2009	14,98
210	FLF Coupon Plus Note 4 Sustainable	LUX	2010	25,75
211	FLF Coupon Plus Note 5 Sustainable	LUX	2010	25,65
212	VMS Clean Energy	LUX	2006	0,97
213	BP2F SRI Note 2020	LUX	2013	9,97
214	BP2F SRI Note 2020/2	LUX	2013	19,75
215	BP2F SRI Note 2020/3	LUX	2013	11,07
216	BP2F SRI Note 2020/4	LUX	2013	13,38
217	BP2F SRI Note 2020/5	LUX	2013	15,18
218	BP2F SRI Note 2020/6	LUX	2013	15,72

E	Pensioensparen
---	----------------

F	Levensverzekeringen (uitgezuiverd i.v.m. opname in andere of bijgaande fondsen)			
219	Delta Lloyd Life Triodos Sustainable Bond Fund	BEL	2010	verrekenend
220	Delta Lloyd Life Triodos Sustainable Equity Fund	BEL	2010	verrekenend
221	Dexia Life Values Defensive	BEL	2002	verrekenend
222	Dexia Life Values Dynamic	BEL	2002	verrekenend
223	Dexia Life Values High	BEL	2002	verrekenend
224	Dexia Life Values Low	BEL	2002	verrekenend
225	Dexia Life Values Medium	BEL	2002	verrekenend
226	Dexia Open Life Values Fund Schubert	BEL	2001	verrekenend
227	Dexia Open Life Values Fund Strauss	BEL	2001	verrekenend
228	Dexia Open Life Values Fund Stravinsky	BEL	2001	verrekenend
229	Ethias Global Ethical 21	BEL	2007	10,81
230	Ethias Invest Boost Ethico - Mundo	BEL	2004	verrekenend
231	KBC Life Invest Fund – Security Quality Stocks – 10	BEL	2009	7,64
232	KBC Life Invest Fund – Security Quality Stocks – 11	BEL	2009	8,15
233	KBC Life Invest Fund – Security Quality Stocks – 12	BEL	2009	7,56
234	KBC Life Invest Fund – Security Quality Stocks – 13	BEL	2010	4,43
235	KBC Life Invest Fund – Security Quality Stocks – 14	BEL	2010	6,81
236	KBC Life Invest Fund – Security Quality Stocks – 15	BEL	2010	4,97

237	KBC Life Invest Fund – Security Quality Stocks – 16	BEL	2010	3,73
238	KBC-Life MI Jumpstart 800	LUX	2009	0,63
239	KBC-Life MI Jumpstart 900	LUX	2009	0,12
240	KBC-Life MI Jumpstart 900 B	LUX	2009	0,46
241	KBC-Life MI Security Head Start Sustainables 03	LUX	2008	7,44
242	KBC-Life MI Security Head Start Sustainables 04	LUX	2008	2,44
243	KBC-Life MI Security Head Start Sustainables 05	LUX	2008	0,42
244	KBC-Life MI Security Head Start Sustainables 06	LUX	2008	0,19
245	KBC-Life MI Security World Sustainables 1	LUX	2007	1,80
246	KBC-Life MI Security World Sustainables 2	LUX	2007	0,36
247	KBC-Life MI Security World Sustainables 3	LUX	2007	0,96
248	KBC-Life MI Security World Sustainables 4	LUX	2007	0,75
249	KBC-Life MI Security World Sustainables 5	LUX	2007	1,41
250	KBC-Life MI Security World Sustainables 6	LUX	2007	0,82
251	KBC-Life MI Security World Sustainables 7	LUX	2007	0,62
252	KBC-Life MI Security World Sustainables 8	LUX	2007	0,81
253	KBC-Life NLB Vita Sustainables 1	BEL	2007	1,85
254	Lift Multisecurity 10/2007 (Multi 102007 Ethical Booster 1 Exane)	BEL	2007	15,14
255	Lift Multisecurity 12/2007 (Multi 122007 Ethical Booster 2 Exane)	BEL	2007	19,52
256	Lift Security 04/2010 (Liftsecurity 042010 Booster Lock 1 Exane 04/12/19)	BEL	2010	14,71
257	Piazza AXA IM Responsible Euro Equities	BEL	2001	1,47
258	Top Protect Ethical Fund 1	LUX	2010	9,46

G	Discretionair beheer
----------	-----------------------------

H	Andere publieke financieringsinstrumenten			
259	4F-Fund [Fund For Fair Future]	BEL	2006	n.b.

TOTAAL AUM OPGENOMEN IN INDICATOR 1
--

7.669,67

I	Buitenlandse duurzame fondsen vergund in België		
	Buitenlandse duurzame fondsen vergund in 2004		
260	BDL - BL-Equities Horizon	LUX	1997
261	Sarasin Investmentfonds - Sarasin Sustainable Bond CHF	LUX	2001
262	DWS Invest Sustainability Leaders	LUX	2002
263	Pictet Funds (PF) European Sustainable Equities	LUX	2002
	Buitenlandse duurzame fondsen vergund in 2005		
264	Sarasin Investmentfonds - Sarasin Sustainable Portfolio - Balanced (EUR)	LUX	1994
265	Sarasin Investmentfonds - Sarasin OekaSar Equity - Global	LUX	2007
266	Sarasin Investmentfonds - Sarasin Sustainable Bond Eur	LUX	2003
267	Sarasin Investmentfonds - Sarasin Sustainable Equity - Global	LUX	1999
	Buitenlandse duurzame fondsen vergund in 2006		
268	CAAM Funds Euro Sri	LUX	2006
269	HSBC Global Investment Funds Sustainability Leaders	LUX	2006
	Buitenlandse duurzame fondsen vergund in 2007		
270	Oyster - Responsible Development	LUX	2007
271	Sarasin Sustainable Water Fund	LUX	2007
	Buitenlandse duurzame fondsen vergund in 2008		
272	Sarasin Investmentfonds - Sarasin Sustainable Equity - Europe	LUX	2008
273	Julius Baer Multipartner - Robecosam Sustainable Climate Fund	LUX	2008
274	Julius Baer Multipartner - Robecosam Sustainable Global Active Fund	LUX	2008
275	Julius Baer Multipartner - Robecosam Sustainable Healthy Living Fund	LUX	2008
276	Julius Baer Multipartner - Robecosam Sustainable Water Fund	LUX	2008
277	Kleinwort Benson Investors - KBI Institutional Agri Fund	IRL	2008
	Buitenlandse duurzame fondsen vergund in 2009		
278	La Française AM Fund LFP Trend Opportunities	LUX	2009
279	Ofi Multiselect Europe Sri	LUX	2004
280	Sarasin Investmentfonds - Sarasin Sustainable Equity - Real Estate Global	LUX	2009
281	Robeco Capital Growth Funds - Robeco Euro Sustainable Credits	LUX	2009
	Buitenlandse duurzame fondsen vergund in 2010		
282	UBS (Lux) Equity Sicav - Sustainable Global Leaders	LUX	2010
283	Sarasin Sustainable Equity USA	LUX	2010
284	Sarasin Sustainable Equity-Global Emerging Markets	LUX	2010

	Buitenlandse duurzame fondsen vergund in 2011		
285	Axa World Funds Framlington Eurozone RI	LUX	2010
286	GLG Investments - GLG Global Sustainability Equity Fund	IRL	2011
287	Parworld Global Sustainable Development 80	LUX	2008
	Buitenlandse duurzame fondsen vergund in 2012		
288	LO Funds Euro Responsible Corporate Fundamental	LUX	1999
	Buitenlandse duurzame fondsen vergund in 2013		
289	Aberdeen Global Responsible World Equity Fund	LUX	2007
290	ABN Amro Multi-Manager Funds – Global Sustainable Equities	LUX	2013
291	Generali Investments - European SRI Equity	LUX	2002
292	Julius Baert Multipartner - RobecoSam Smart Materials Fund	LUX	1999
293	Lombard Odier Funds Fund Euro Responsible Corporate Fundamental	LUX	1999
294	Luxcellence - Alliance Trust Sustainable Future Pan-European Equity Fund	LUX	2013
295	Mirova Funds - Mirova Euro Sustainable Aggregate	LUX	2013
296	Mirova Funds - Mirova Euro Sustainable Corporate Bonds	LUX	2013
297	Mirova Funds - Mirova Euro Sustainable Equity	LUX	2013
298	Mirova Funds - Mirova Europe Life Quality	LUX	2013
299	Mirova Funds - Mirova Europe Sustainable Equity	LUX	2013
300	Mirova Funds - Mirova Global Climate Change	LUX	2013
301	Mirova Funds - Mirova Global Sustainable Equity	LUX	2013
302	Pictet-Emerging Markets Sustainable Equities	LUX	2012
303	R Opal Tendances Durables	FRA	2008
304	RobecoSam Sustainable European Equities	LUX	2004
305	RobecoSam Sustainable Global Equity Fund	LUX	2004
306	Sarasin Investmentfonds – Sustainable Bond - EUR High Grade	LUX	2007
307	Sarasin Sustainable Bond - EUR Corporates	LUX	2012
308	UBS (Lux) Equity Sicav - Emerging Markets Sustainable (USD)	LUX	2008

J	Niet weerhouden in selectie voor duurzaamheidsindicator		
309	Amundi Funds Equity Global Aqua	LUX	2006
310	BNP Paribas B Fund I Equity Europe	BEL	2000
311	Blackrock Global Funds - New Energy Fund	LUX	2001
312	Amundi Funds - Equity Global Clean Planet	LUX	2008
313	Cbis Global Funds - European Equity Fund	IRL	2011
314	Cbis Global Funds - European Short Term Government Bond Fund	IRL	2011
315	Cbis Global Funds - Global Bond Fund	IRL	2011
316	Cbis Global Funds - Global Equity Fund	IRL	2011
317	Dexia B Autocall Clean Energy	BEL	2010
318	Dexia Clickinvest B Minimax 4 Green Planet	BEL	2007
319	DWS Invest – Clean Tech	LUX	2007
320	Goldman Sachs Funds – Global Responsible Equity Portfolio	LUX	2008
321	HSBC Global Investment Funds - Climate Change	LUX	2008
322	Julius Baer Multipartner - Robecosam Smart Energy Fund	LUX	2008
323	Jupiter Global Fund China Sustainable Growth	LUX	2009
324	Jupiter Global Fund Global Ecology Growth	LUX	2005
325	KBC IN.Flanders Index Fund	BEL	2005
326	Parvest Green Tigers	LUX	2008
327	Pictet Environmental Megatrend Selection	LUX	2010
328	Pictet Funds (Lux) Clean Energy	LUX	2007
329	Pictet-Agriculture	LUX	2009
330	Pictet-Timber	LUX	2008
331	Pictet-Water	LUX	2000
332	Quest Management Sicav - Quest Cleantech Fund	LUX	2008
333	RobecoSam Sustainable Agribusiness Equities	LUX	2008
334	Sarasin Investmentfonds - Sarasin New Power Fund	LUX	2007
335	Schroder International Selection Fund Global Climate Change Equity	LUX	2007
336	Amundi Funds Equity Europe Select	LUX	2008
337	Smart Invest Bon Green Planet 1	BEL	2009
338	Smart Invest Bon Green Planet 2	BEL	2009
339	Smart Invest Bon Green Planet 3	BEL	2009
340	Smart Invest Bon Green Planet 4	BEL	2010
341	Smart Invest Bon Green Planet 5	BEL	2010
342	UBS (Lux) Equity Sicav Climate Change (Eur)	LUX	2009

Referenties

BEAMA, Jaarverslag 2013-2014.

Djegham, Y., Tremblay, P., Verhaeghe J.-C. et.al. (2006), PODO II Educatie voor Duurzame ontwikkeling – Waarom? Hoe?, Methodologische gids voor de leraar, IGEAT, Faculté des Sciences Psychologiques et de l'Education (ULB) et Unité de Didactique de la Biologie (FUNDP), Onderzoeksgroep Sociale en Economische Geografie (KU Leuven).

Febelfin, Aanbeveling inzake duurzame financiële producten. Situering en doelstellingen van de aanbeveling omtrent duurzame financiële producten 2012.

Febelfin, Bankieren voor de samenleving. Route naar een duurzame en vitale financiële sector, 2012.

FMSA (2013) Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten, Instellingen voor collectieve belegging - Lijsten.

Peeters, H., Raeymaekers, S. (2013), Duurzaam Sparen en Beleggen in België: actualisatie tot 2012, studie uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse Milieumaatschappij, MIRA, MIRA/2013/08, Forum ETHIBEL vzw.

Vigeo - Avanzi SRI Research, Green, social and ethical funds in Europe. 2013 Review, October 2013, Milano.

Lijst met relevante websites

<http://2012.febelfin.be/nl/financi%C3%ABle-sector-stelt-eerste-duurzaamheidsrapport-voor>

<http://duurzameproducten.febelfin.be/6-lijst-van-duurzame-producten>

<http://duurzameproducten.febelfin.be/aanbeveling-inzake-duurzame-financi%C3%ABle-producten>

http://duurzameproducten.febelfin.be/sites/default/files/PlatformSRBI_advice2_Ethibel.pdf

www.aristastandard.org

www.bankierenvoordesamenleving.be

www.beama.be

www.beama.be/nl/duurzame-icbshttp://financieel.infonu.nl/beleggen/63630-duurzaam-beleggen.html

www.belsif.be

www.bnpparibasfortis.be/duurzaambeleggen

www.candriam.com/Solutions/Sustainable+and+Responsible+Investment

www.credal.be

www.ethias.be

www.eurosif.orgwww.fairfin.be

www.febelfin.be/nl/duurzame-producten

www.financite.be

www.forumethibel.org

www.fsma.be

www.hefboom.be

www.incofin.be

www.kbcam.be

www.mijngeldenik.be/nl/fondsen-icbs/duurzame-fondsen-dmvi

www.oikocredit.be

www.rentevrij.be

www.triodos.be

www.vdk.be/producten/sparen/spaarplusrekening

www.vanlanschot.be

www.vigeo.com

www.wikifin.be/nl/themas/sparen-en-beleggen/andere-beleggingsmogelijkheden/sociaal-verantwoord-beleggen

Begrippenlijst en afkortingen

ARISE	De Association for Responsible Investment Services is een wereldwijde beroepsorganisatie, met zetel in België, die een kwaliteitsstandaard heeft neergezet met richtlijnen en gedragscodes omtrent de transparantie, de kwaliteit, het rekenschap en de verifieerbaarheid van alle procedures op het vlak van MVI onderzoek. De standaard is sterk procedureel gericht en auditeerbaar.
ARISTA	ARISTA [®] staat voor 'Responsible Investment Research Standard' en werd ontwikkeld als antwoord op de wereldwijde vraag van investeerders en bedrijven ten aanzien van MVI-onderzoeksgroepen om engagementen rond kwaliteit, integriteit, transparantie en verantwoording (Accountability) op te nemen in hun onderzoeksprocessen.
Asset management	Het professionele beheer van vermogens van particulieren en instituten gericht op het realiseren van een optimaal beleggingsresultaat.
AUM	Assets Under Management. Activa in beheer. Beheerd vermogen.
BEAMA	Doel van de Belgian Asset Managers Association, de Belgische Vereniging van Asset Managers is het ontwikkelen van de bedrijfstak en het behartigen van de belangen van haar leden, professionele vermogensbeheerders in België.
Belsif	Het Belgisch Forum voor Duurzaam en Maatschappelijk Verantwoord Investeren is een vzw die het duurzaam en maatschappelijk verantwoord investeren (MVI) aanmoedigt, ondersteunt en promoot. BELSIF wenst dat particuliere, institutionele en publieke instanties in hun beleggingen en investeringsactiviteiten het duurzaam en maatschappelijk verantwoord beleid van emittenten ondersteunen en proactief aanmoedigen.
Bevak	Dit is een beleggingsvennootschap met vast kapitaal.
Bevek	Dit is een type van collectieve beleggingsvennootschap in België. Bevek staat voor 'Beleggingsvennootschap met veranderlijk kapitaal'. Een bevek mag beleggen in België of in het buitenland, door collectieve belegging van uit het publiek aangetrokken kapitaal. Een bevek kan haar kapitaal verhogen zonder haar statuten te moeten wijzigen. Daarom wordt soms gesproken van een 'open' fonds.
CBFA	De Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantiewezen is (sinds 2004 en tot op vandaag) de enige Belgische autoriteit belast met het toezicht op de meeste financiële instellingen en de financiële diensten die aan het publiek worden aangeboden.
Corporate governance	Deugdelijk bestuur.
Corporate philanthropy	Een vorm van mecenaat door bedrijven waarbij een deel van de winst of van de werkingsmiddelen geschonken wordt aan projecten van non-profit organisaties. Het kan gaan om geld of om faciliteiten of vrijwilligerstijd van medewerkers van het bedrijf. Soms wordt gesteld dat deze vorm van filantropie de spelregels van venture capital toegepast. Filantropie wordt dan bekeken als een langetermijninvestering.
Crowd funding	Dit is vorm van projectfinanciering zonder financiële intermediairen. Meestal gaan ondernemers naar de bank om een kredietaanvraag te doen en zo startkapitaal te verkrijgen. Crowdfunding verloopt echter door direct contact tussen investeerders en ondernemers.
Duurzaam beleggen	Duurzaam beleggen wordt ook wel verantwoord beleggen of ethisch beleggen genoemd. Bij deze vorm van investeren kijkt men niet alleen naar financiële aspecten. Minstens zo belangrijk is hoe een bedrijf presteert op het gebied van mens, milieu en duurzaam ondernemen.
Duurzame fondsen	Duurzame beleggingsfondsen of ICB's kunnen gedefinieerd worden als beleggingsfondsen die expliciet, systematisch en gebalanceerd maatschappelijke (sociale, ecologische ...) criteria hanteren bij het selecteren van de waarden waarin wordt geïnvesteerd. Bij een fonds dat duurzaam belegt, worden de middelen geïnvesteerd in ondernemingen die bepaalde ethische normen hanteren. Er zijn fondsen die niet beleggen in wapenproducenten, ondernemingen die dierproeven uitvoeren, alcoholproducenten en tabaksproducenten. Maar er zijn ook fondsen die binnen een sector zoeken naar de meest duurzaam opererende onderneming of naar die ondernemingen die een positieve bijdrage leveren aan het milieu.
Duurzame ICB's	Multidimensioneel gescreende maatschappelijk verantwoorde beleggingen (omschrijving van BEAMA).
Emissie	Uitgifte van effecten (zoals aandelen of obligaties) of fondsen of nieuwe compartimenten van fondsen.
Engagement	Met 'engagement' wordt 'betrokkenheid' bedoeld. Dit houdt in dat de vermogensbeheerder het gesprek aangaat met bedrijven waarin wordt belegd. Die gesprekken gaan over verbetering van prestaties op het vlak van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur.
ESG	Dit is een afkorting van 'environmental (milieu), social (sociale) and governance (bestuur)' factoren. Deze worden beschouwd als de drie belangrijkste gebieden voor de extra financiële analyses voor beleggingen.

Ethisch beleggen	Ethisch beleggen wordt ook wel verantwoord beleggen of duurzaam beleggen genoemd. Bij deze vorm van investeren kijkt men niet alleen naar financiële aspecten. Minstens zo belangrijk is hoe een bedrijf presteert op het gebied van mens, milieu en duurzaam ondernemen.
Europees paspoort	Als van fondsen wordt gezegd dat ze een Europees paspoort hebben, betekent dit dat ze in alle landen van de Europese Unie mogen worden verkocht. In alle lidstaten van de EU is er een toezichthouder die de activiteiten van de beleggingsfondsen controleert. In België is dat de FSMA. De toezichthouder kan een Europees paspoort verlenen aan de beleggingsfondsen die beantwoorden aan de Europese normen. De Europese normen hebben vooral betrekking op beleggingsbeperkingen, die een overdreven concentratie van de portefeuille in een beperkt aantal waarden moeten tegengaan.
FairFin (Netwerk Vlaanderen)	Dit is een NGO die campagne voert tegen onverantwoorde en schadelijke investeringen van banken en pleit voor duurzame investeringen die bijdragen aan een mens- en milieuvriendelijke samenleving. Sinds 1 maart 2012 is "FairFin" de reïncarnatie van Netwerk Vlaanderen, dat haar dertigste verjaardag vierde. De naam FairFin werd gekozen vanuit de overtuiging dat geld de motor kan zijn voor een faire maatschappij, waarin het uiteindelijk om meer dan geld draait.
Febelfin	De Belgische Federatie van het Financieelwezen is de overkoepelende federatie voor de Belgische financiële sector. De strategische agenda van Febelfin bespeelt drie thema's: concurrentiepositie en innovatie, dynamisch en duurzaam personeelsbeleid en het imago van de financiële sector.
Fiduciair beheer	De verantwoordelijkheid voor vermogensbeheer en voor stabiele groei op de lange termijn ligt bij de bestuurders van een pensioenfonds. Gezien de groeiende complexiteit en regelgeving worden bepaalde taken uitbesteed. Gebeurt dat op het gebied van beleggen, dan heet het fiduciair beheer. Terwijl het onderliggende vermogen nog altijd door gespecialiseerde vermogensbeheerders wordt belegd, is het de taak van fiduciaire beheerders om deze specialisten aan te sturen, om de risico's en rendementen van de portefeuille te bewaken en om het vermogen in relatie tot de verplichtingen te beheren. Een kernpunt van fiduciair beheer is risicomanagement. Pensioenfondsen zijn in feite gedwongen zijn om bepaalde risico's te nemen want anders behalen zij onvoldoende rendement om aan hun verplichtingen te kunnen voldoen. Het is dan mee de taak van de fiduciair na te gaan welk risico bij welk pensioenfonds past.
Fiduciaire verantwoordelijkheid	Een fiduciair beheerder mag eigenbelang niet boven het belang van de opdrachtgever stellen, en mag geen profijt trekken van de fiduciaire rol. Pensioenfondsen houden uiteraard al rekening met financiële factoren. Maar meer en meer worden indicatoren op gebied van goed ondernemingsbestuur, milieu en klimaat en mensenrechten en sociale verhoudingen in het oog gehouden: de zgn. ESG-factoren. Verantwoord beleggen kan bijdragen aan de primaire doelstelling om te zorgen voor een goed en betrouwbaar pensioen op de lange termijn. Duurzaam beleggen kan onderdeel zijn van fiduciaire verantwoordelijkheid.
Filantropie	Private initiatieven voor het publiek belang, met de focus op het verbeteren van de kwaliteit van het leven'. Filantropie is het geven van tijd en assets ter ondersteuning van sociale, culturele en milieu gerelateerde doelen.
Forum ETHIBEL	Onderzoeks- en adviesbureau voor duurzaam beleggen en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Voert als sociaal-ethisch revisor ook audits uit voor financiële en niet-financiële producten.
FSMA	Sinds 1 april 2011 werd het bipolair toezichtmodel, het zogenaamde "Twin Peaks"-model ingevoerd. Naast de Nationale Bank van België werd voor het financieel toezicht de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FSMA) geïnstalleerd, de opvolger van de CBFA.
Fund of funds	Beleggingsfondsen die op hun beurt in meerdere andere beleggingsfondsen beleggen (ook 'paraplufondsen' of 'multi-managerfondsen' genoemd).
Generaties MVI	Om de verschillende MVI-benaderingen te kenmerken en te onderscheiden, voerde Forum ETHIBEL een typologie in 'generaties' in: Fondsen van de <u>eerste generatie</u> baseren zich enkel op negatieve criteria. Dit betekent dat bedrijven die bepaalde ongewenste activiteiten, diensten of producten aanbieden, voor belegging worden uitgesloten. De <u>tweede generatie</u> werkt op basis van positieve criteria, toegespitst op een specifieke sector of thema. Hier gaat men actief op zoek naar bedrijven die op een bepaald terrein goed scoren. Fondsen van de <u>derde generatie</u> selecteren per bedrijfstak die bedrijven die het best scoren inzake duurzaam en maatschappelijk verantwoord ondernemen op een hele reeks domeinen, waaronder milieu, mensenrechten, sociaal beleid, deugdelijk bestuur, marktethiek, enz. Fondsen van de <u>vierde generatie</u> onderscheiden zich verder door een gerichtheid op de stakeholders (de maatschappelijke aandeelhouders) van de bedrijven. De meerwaarde zit ook in de kwaliteit van het onderzoek, dat extern geadviseerd en gecontroleerd wordt.
Gestructureerd product	Dit is een beleggingsproduct met vaste looptijd waarvan het rendement via afgeleide producten, meer bepaald opties, gekoppeld is aan bepaalde onderliggende activa: bijvoorbeeld een korf van aandelen, fondsen, indices, e.a. Er bestaan heel

	wat verschillende structuren en elk gestructureerd product heeft specifieke eigenschappen. Zo zijn er gestructureerde producten die 100 % kapitaalbescherming bieden op de eindvervaldag en zijn er die slechts gedeeltelijk of helemaal geen kapitaalbescherming bieden. Sommige producten ('click-fondsen') leggen de opbrengst vast met 'clicks'. Dit betekent dat, wanneer de onderliggende index een vooraf bepaald niveau bereikt, de resulterende winst permanent toegevoegd wordt aan het fonds, los van alle toekomstige evoluties.
Hefboom	Hefboom levert financiering en advies aan projecten die werk maken van een sociale en duurzame samenleving. Daarnaast heeft Hefboom ethische beleggingsproducten voor particulieren, organisaties, bedrijven en openbare besturen. De cvba Hefboom is verantwoordelijk voor de financiële dienstverlening. Haar middelen zijn afkomstig van de aandeelhouders. De adviesactiviteiten worden behartigd door de vzw Hefboom. De vzw Hefboomfonds voor de Solidaire Economie zet middelen uit mecenaat en sponsoring in voor specifieke initiatieven in de sociale economie.
ICB	De afkorting "ICB's" verwijst naar de Instellingen voor Collectieve Belegging, i.e. vooral de beveks en de gemeenschappelijke beleggingsfondsen.
Institutionele beleggers	Dit zijn instellingen die de beschikking krijgen over gelden die ze moeten beleggen en de taak op zich te nemen pensioenvorming te verzekeren of particuliere beleggers mogelijkheden te bieden tot beleggen met een gewenst risicoprofiel. Tot de institutionele beleggers worden gerekend: pensioenfondsen, verzekeraars en beleggingsinstellingen. Omdat ze grote kapitalen beheren zijn ze belangrijke marktspelers.
Institutioneel beheer	Pensioenfondsen bijvoorbeeld zijn verantwoordelijk voor het beleggen en uitkeren van de door werkgevers en werknemers opgebouwde pensioengelden. De bezittingen van een pensioenfonds moeten samen met de te verwachten inkomsten, toereikend zijn om de pensioenverplichtingen te dekken. Institutionele beleggers dienen primair te handelen in het belang van de achterliggende begunstigde en klanten. Ze hebben tegenover hun institutionele cliënten een 'fiduciare verantwoordelijkheid' om zorgvuldig te handelen. Daarbij wordt al dikwijls ruimte gemaakt voor financiële én niet-financiële doelstellingen. De praktijk wijst uit dat duurzaam beleggen kan bijdragen aan een beter risico-rendementsprofiel van een pensioenfonds.
Institutionele ICB	Dergelijke ICB wordt gekenmerkt door een heel flexibel kader: ze is niet onderworpen aan de institutionele controle van de CBFA, noch aan regels inzake risicospreiding. Ze zijn enkel bedoeld voor institutionele en professionele beleggers.
Levensverzekering	Een levensverzekering is een verzekering die 2 soorten risico's kan dekken: overlijden en overleven (gewoonlijk het pensioen). De uitkering van de levensverzekering gebeurt in de vorm van kapitaal of van rente.
Microfinanciering	Dit is de algemene term voor alle financiële instrumenten en hun randvoorwaarden die bestemd zijn om de financiering van erg kleine activiteiten met sociaal-economisch doel te vergemakkelijken. Onder microfinanciering verstaan we kleine leningen, met een beperkte looptijd, voor mensen die niet terecht kunnen bij gewone banken.
MMG	Milieu, Maatschappij en Governance (of Goed ondernemingsbestuur) factoren, als extra-financiële criteria voor beleggingen.
MSCI World-index	Een wereldwijde index van aandelen van grote bedrijven uit ontwikkelde landen. Het is de toonaangevende index voor wie wereldwijd wil beleggen in aandelen. De MSCI World-index bestaat uit ruim 1 700 aandelen. De index wordt sinds 1969 onderhouden door de onderneming MSCI, bekend als Morgan Stanley Capital International.
MVI	Maatschappelijk Verantwoord Investeren. Duurzaam en Maatschappelijk Verantwoord Investeren betekent volgens BELSIF: "Een beleid voeren dat bij de formulering en de uitvoering ervan bewust rekening houdt met de economische, sociale, ecologische of culturele effecten van het investeringsproces, op korte en lange termijn, en hierover in dialoog treden met de relevante maatschappelijke belanghebbenden". Met 'investeren' worden overigens alle beleggingsvormen met een productieve bestemming bedoeld. BELSIF deelt op haar website mee (www.belsif.be) dat het "(...) zich bewust is van de vogelvrijheid van de termen 'duurzaam' en 'maatschappelijk verantwoord' investeren, zeker als groepsnaam van de investeringsstijl. Momenteel staat het iedere financiële instelling die een financieel product op de markt brengt vrij zelf te bepalen of dat product ethisch, duurzaam of sociaal verantwoord genoemd wordt of niet. Er bestaat momenteel geen juridisch kader dat naam en lading omschrijft en aan banden legt".
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.
Notes	Verhandelbare leningen met een korte looptijd.
Obligatie	Obligaties zijn verhandelbare schuldbewijzen die deel uitmaken van een grotere lening uitgegeven door een onderneming of de overheid. Bekend zijn de staatsleningen die via obligaties geld uit de markt haalden om het financieringsstekort van de overheid te financieren.
Obligatiefonds	Beleggingsfonds dat in obligaties belegt.
PRI	De Principles for Responsible Investment van de Verenigde Naties zijn in 2006 geïntroduceerd als verzameling vrijwillige 'best practice'-normen voor

	vermogensbezitters en vermogensbeheerders die in hun beleggingsproces rekening willen houden met milieu, maatschappij en goed bestuur.
Private equity	Dit betekent letterlijk 'privaat vermogen' en staat tegenover 'public equity', investeringen in publieke, beursgenoteerde bedrijven. Private equity is risicodragend vermogen voor de financiering van niet-beursgenoteerde ondernemingen of projecten. Traditioneel zijn participatiemaatschappijen belangrijke verschaffers van deze vorm van financiering. Van private equity wordt gezegd dat het bedrijven 'meer ruimte geeft om te ondernemen'.
Prospectus	Publicatie waarin een beleggingsfonds zijn doelstelling omschrijft en welke beleggingsstijl het gehanteerd.
Proxy voting	Letterlijk betekent dit stemmen bij volmacht. Het uitoefenen van stemrechten verbonden aan beleggingen kan deel uitmaken van 'actief vermogensbeheer'.
Rendement	Het positieve of negatieve resultaat dat een beleggingsfonds, vermogensbeheerder of verzekeringsmaatschappij behaalt met zijn beleggingen.
RFA	Réseau Financement Alternatif is een NGO die het publiek, de overheid en de bankwereld aanzet tot verantwoorde omgang met geld. RFA is ook een studiebureau dat zich actief richt op ethische en solidaire financiering. Begin 2014 veranderde de naam in Réseau Financité.
Riscospreiding	Het aanhouden van aandelen in verschillende bedrijven en/of verschillende bedrijfstakken of beleggingsvormen, om het risico van koersfluctuaties te beperken.
Screening	Beleggingsportefeuilles kunnen worden gescreend op negatieve en positieve criteria. Vaak gaat men na welke producten en processen in strijd zijn met (inter-)nationale afspraken en verdragen. Vervolgens sluit men deze ondernemingen uit van belegging. Screening kan ook betekenen dat een belegger kijkt welke ondernemingen zich positief onderscheiden op bepaalde thema's. Vervolgens belegt hij een deel van zijn vermogen in deze bedrijven.
SEE clauses	De Sociale, Ethische en Leefmilieucloauses zijn specifieke transparantieclauses aangaande het gebruik van sociale, ethische en leefmilieuaspecten, bij het beheer van de middelen.
SEE	Sociale, Ecologische of Ethische criteria (zie ook ESG; zie ook MMG).
Sicav	Dit is in feite de Franstalige vorm van bevek en staat voor 'Société d'investissement à capital variable'. De term wordt in Vlaanderen vooral gebruikt om te verwijzen naar beveks naar Luxemburgs recht.
Thematische ICB's	Maatschappelijk verantwoorde beleggingen, gescreend volgens een bepaalde thematiek (omschrijving van BEAMA).
UCITS	Undertakings for Collective Investment in Transferable Securities. Een Europese richtlijn waaraan beleggingsfondsen dienen te voldoen om verkocht te mogen worden alle EU landen. De UCITS richtlijn heeft als doel beleggingsrichtlijnen in Europa te vereenvoudigen en beleggers meer bescherming te bieden. Volgens de definitie van The European Fund and Asset Management Association (EFAMA) Statistical Releases: publicly offered open end funds investing in transferable securities and money market funds.
Venture capital	Dit wordt ook 'durfkapitaal' genoemd omdat het gaat om startkapitaal voor beginnende ondernemingen (zie ook 'private equity').
Verantwoord beleggen	Ook wel duurzaam of ethisch beleggen genoemd, is een vorm van beleggen waarbij naast de reguliere financiële indicatoren ook de effecten van het ondernemingsbestuur en de bedrijfsvoering op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur en de economie in het algemeen worden meegewogen.
Vermogensbeheerder	Een professionele beheerder van vermogens voor organisaties en/of vermogende particulieren. Vermogensbeheerders leunen vaak aan bij een bank of een financiële instelling. Maar zij kunnen ook een onafhankelijke organisatie zijn.
Vervalddag	Afloopdatum of vervaldatum van een financieel product (fonds, obligatie ...). Synoniemen voor vervalddag (in verschillende contexten) zijn: betaaldag; expiratie(datum); uiterste betaaldag; vervaldatum; vervaltijd; maturiteit. Met vervalddag wordt meestal bedoeld de datum waarop een schuld moet worden betaald, of een vordering kan worden opgeëist, of een recht ophoudt te bestaan. De aan een kapitaalwaarborg gekoppelde fondsen hebben bijvoorbeeld een uiterste vooraf bepaalde vervaldatum. Na het bereiken van deze datum houdt het fonds op te bestaan. Een vervaldatum is ook de dag waarop een obligatie betaalbaar moet worden gesteld.